

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**VAROVALNI DEJAVNIKI IN DEJAVNIKI TVEGANJA
ZA POJAV NASILJA V DRUŽINI**

Mentorica:
doc. dr. Lea Šugman Bohinc

Violeta Gradišnik

Ljubljana 2007

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek:	Violeta Gradišnik				
Naslov naloge:	Varovalni dejavniki in dejavniki tveganja za pojav nasilja v družini				
Kraj:	Maribor				
Leto:	2007				
Število strani:	103	Število tabel:	55	Število grafov:	34
Število prilog:	1				
Mentorica:	doc. dr. Lea Šugman Bohinc				
Deskriptorji:	otrok, mladostnik, družina, nasilje, stanovanjska skupina, socialno delo, varovalni dejavniki, dejavniki tveganja				

Povzetek: V diplomski nalogi v teoretičnih izhodiščih prikažem družino kot sistem, njeno dinamiko in vlogo, ki je temeljnega pomena za otrokov razvoj. Predstavim oblike nasilja in njene posledice. Z varovalnimi dejavniki in dejavniki tveganja želim prikazati, kakšen vpliv imajo ti dejavniki na pojav nasilja v družini. V empiričnem delu raziskujem nekatere dejavnike (dogodke, odnose, načine odzivanja), ki spodbujajo ali stopnjujejo nasilje. Nadalje predstavim, kakšen vpliv imajo posamezni dejavniki na otroka oz. mladostnika ter v kolikšni meri je lahko odrasla oseba otroku oz. mladostniku v krizni situaciji v pomoč.

Title: Protection and risk factors in domestic violence

Discriptors: child, adolescent, family, residential community, social work, protection factors, risk factors

Abstract: In the theoretical part of the diploma paper I present a family as a system with its role and dynamics that are significant for the developement of a child. Here you can also find the description of forms and consequences of violence and the influence of risk and protection factors in occurrences of domestic violence. The empirical part contains events, relationships and ways of reacting that encourage or accelerate violence. Further on I present the influence that individual factors have on a child or an adolescent and the extent to which a grown up person can be of assistance to a child or an addolescent in critical situations.

PREDGOVOR

Vzroki za nasilje so zelo različni, prav tako pa tudi načini odpravljanja. Korenine lahko požene že v družini. Družine iz katerih prihajajo nasilniški posamezniki, imajo nekaj skupnih značilnosti. Mednje sodijo močni in ponavljajoči se stres, ki jih lahko povzročijo ločitev staršev, revščina različnih vrst, pomanjkanje ljubezni in varnosti, fizične in spolne zlorabe, brezposelnost, nesposobnost poslušanja in dogovarjanja itd.

V teh družinah starši vseh naštetih vzrokov ne prepoznajo, zato se nanje ne zmorejo disciplinirano odzivati. Ne dojamajo, da so ponavljajoče se družinske situacije in njihov način reagiranja vzrok za nastajanje neustreznih vedenjih vzorcev otrok in mladostnikov. Te otrok pridobiva zaradi pomanjkljivega vpogleda staršev v svoj vsakdan; starši pogosto ne vedo, s kom se otrok druži, kdo so njegovi prijatelji, katero vlogo sprejema v skupini.

S svojimi, pogosto nezavednimi nasilniškimi ravnanji so tako neprimeren vzor in popačeno ogledalo svojemu otroku ali mladostniku.

Izoblikovani vedenjski vzorec se iz družine seli naprej v vrtec in šolo. Tu dobi otrok nove negativne spodbude, ki stopnjujejo neustrezno vedenje. Če mu ne omogočimo pozitivnih spodbud za spremembo, se obstoječi vzorec raztegne tudi v odraslost.

Otrok, ki je od doma prinesel slab vzorec, v novi skupini ne bo zmogel niti znal obvladati lastne stiske, jeze, neučakanosti in nadlegovanja sovrstnikov.

Podlaga nasilnega vedenja je neko prepričanje o krivici, ki lahko izhaja iz dejanskih izkušenj ali predsodkov. Nasilnež čuti, da ima dolžnost in pravico urejati težave na svoj način in v svojo korist. Občutkov žrtve sploh ne zazna ali pa mu niso mar.

Ker vsakemu otroku ni dano, da bi lahko živel in odraščal v matični družini, se prične postavljati vprašanje kje in kako naj ti otroci in mladostniki bivajo, da jim bo omogočeno osnovno učenje odnosov med ljudmi.

Ena od alternativnih oblik, ki jih družba daje otrokom in mladostnikom, ki ne morejo živeti doma, ko njihova družina odpove, so stanovanjske skupine.

ZAHVALE

Za vodenje, strokovno pomoč in nasvete se zahvaljujem svoji mentorici doc. dr. Lei Šugman Bohinc. Hvala za vaš dragoceni čas, vzpodbudo in dobre želje.

Zahvaljujem se ravnateljici Mladinskega doma Maribor gospe Nevenki Stavbar, ki me je prijazno sprejela, mi prisluhnila in omogočila izvedbo raziskave.

Zahvaljujem se vzgojiteljicam in vzgojiteljem Mladinskega doma Maribor za naklonjenost in razumevanje.

Lepa hvala otrokom in mladostnikom za zaupanje, za vse vaše zgodbe in izkušnje, ki ste mi jih "podarili". Ob vas sem se imela ponovno priložnost učiti empatije in pozornega poslušanja. Brez vas moje diplomske naloge v takšni obliki ne bi bilo, zato, dragi mladi prijatelji, iskrena hvala.

Zahvaljujem se vsem mojim prijateljicam in prijateljem za vzpodbudo v času študija. Hvala, ker ste se iskreno veselili vsakega mojega napredka in bili sočutni tudi takrat, ko sem se počutila negotovo.

Iskrena hvala dragi Pavli in Marjanu Žveglič za vso pomoč v letih študija. Hvala, ker sta me zmeraj prisrčno sprejela, me slišala, razumela in verjela vame. Hvala za toplo odejo in dišeč čaj – zmeraj je imel posebno prijeten okus. Rada vaju imam.

Hvala mojemu dragemu sinu Roku. Rada te imam in ponosna sem nate.

KAZALO

1 TEORETIČNI UVOD	10
1.1 DRUŽINA	10
1.1.1 Družina kot mala skupina	10
1.1.2 Komunikacija v družini	11
1.1.3 Družinski sistemi in družinski vzorci	12
1.1.4 Mati v družini.....	12
1.1.5 Oče v družini.....	13
1.2 NASILJE	14
1.2.1 Kaj je nasilje?.....	14
1.3 OBLIKE NASILJA	14
1.3.1 Fizično nasilje	14
1.3.1.1 Fizično nasilje nad otroki	15
1.3.1.2 Posledice fizičnega nasilja.....	15
1.3.2. Psihično nasilje	15
1.3.2.1 Psihično nasilje nad otroki.....	16
1.3.2.2 Posledice psihičnega nasilja	16
1.3.3 Spolno nasilje.....	17
1.3.3.1 Spolno nasilje nad otroki	17
1.3.3.2 Posledice spolnega nasilja	18
1.3.4 Zanimanje otroka	18
1.4 VPLIV DEJAVNIKOV NA POJAV NASILJA.....	19
1.4.1 DEJAVNIKI DRUŽINE.....	19
1.4.1.1 Struktura družine	22
1.4.1.2 Zdrava (odprta), nezdrava (zaprta) družina	23
1.4.1.3 Alkohol in žrtve družinskega nasilja	24
1.4.1.4 Teorija socialnega učenja v kontekstu družinskega nasilja	25
1.4.1.5 Upoštevanje spola za pojav nasilja v družini.....	25
1.4.1.6 Spol nasilnega roditelja	26
1.4.1.7 Spol otroka – žrtve.....	26
1.4.1.8 Partnerstvo – starševstvo kot preventivna vloga družine	27
1.4.2 DEJAVNIKI MEDIJEV	29
1.4.2.1 Dileme o različnih medijskih vplivih	30
1.4.2.2 Preventivna vloga medijev	31
1.4.3 DEJAVNIKI VRSTNIKOV	33
1.4.3.1 Spodbujanje pozitivne samopodobe	36
1.4.3.2 Kako pomagamo otroku do boljše samopodobe? (Šinkovec, 2003)	36
1.4.3.3 Pomen preventivnih programov, ki vplivajo na vedenje mladostnikov	37
1.4.4 DEJAVNIKI ŠOLE	39
1.4.4.1 Strah pred šolskim neuspehom	40
1.4.4.2 Zakaj je nekatere otroke strah šole?	40
1.4.4.3 Pomen prostega časa za mlade	41

1.5 MLADINSKI DOM MARIBOR	43
2 PROBLEM	46
2.1 Opredelitev problema	46
3 METODOLOGIJA	47
3.1 Vrsta raziskave	47
3.2 Merski instrumenti in viri podatkov	47
3.3 Spremenljivke.....	47
3.4 Populacija	48
3.5 Zbiranje in obdelava podatkov	48
4 REZULTATI IN RAZPRAVA	49
4.1 Analiza odgovorov	49
4.2 Križne povezave – dejavniki tveganja za pojav nasilnega vedenja.....	75
4.3 Križne povezave – varovalni dejavniki, ki preprečujejo ali krepijo nenasilno vedenje	85
5 SKLEPI	88
6 PREDLOGI.....	90
7 LITERATURA	92
8 POVZETEK.....	96
9 PRILOGE	98

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Spolna struktura.....	49
Tabela 2: Starostna struktura	50
Tabela 3: Iz katerega okolja prihajaš?	50
Tabela 4: Katero šolo si končal/a?.....	51
Tabela 5: Število članov družine	52
Tabela 6: Ali uživaš alkohol in kako pogosto?.....	53
Tabela 7: Ali si kadilec/ka?	53
Tabela 8: Ali si poskusil/a kakšno prepovedano trdo drogo?.....	54
Tabela 9: Ali imaš prijatelje, s katerimi se v prostem času redno družiš?	55
Tabela 10: Ali sta tvoja starša poročena ali ne?	55
Tabela 11: Kakšno izobrazbo ima mati?	56
Tabela 12: Kakšno izobrazbo ima oče?.....	57
Tabela 13: Kako bi opisal/a svoje družinske razmere?	57
Tabela 14: Kaj je najpogostejši vzrok prepirov?	58
Tabela 15: Kdo ponavadi izzove prepire?	59
Tabela 16: Ali je kateri od staršev brezposeln?.....	60
Tabela 17: Ali imate v družini osebo, ki pogosto pije?	61
Tabela 18: Ali si kdaj zbežal/a od doma?.....	61
Tabela 19: Kaj je povzročilo beg?.....	62
Tabela 20: Ali si že bil/a žrtev napada na ulici?.....	63
Tabela 21: Si bil/a kdaj udeležen/a v pretepu?	63
Tabela 22: Kaj je vzrok nasilnega vedenja?	64
Tabela 23: Ali si kdaj doživel/a spolno nasilje?	65
Tabela 24: Ali si kdaj doživel/a psihično nasilje?	66
Tabela 25: Ali sta ti kdaj oče ali mati govorila o svojem težkem otroštvu?	66
Tabela 26: Ali misliš, da se nasilno vedenje podeduje?.....	67
Tabela 27: Ali misliš, da se nasilnež lahko spremeni?	68
Tabela 28 a: V Mladinskem domu sem se naučil/a prevzeti odgovornost.	68
Tabela 28 b: V Mladinskem domu sem se naučil/a ravnati z denarjem.	68
Tabela 28 c: V Mladinskem domu sem se naučil/a sožitja z ljudmi.	68
Tabela 28 d: V Mladinskem domu sem se naučil/a sprejemati drugačne.	69
Tabela 28 e: V Mladinskem domu sem se naučil/a strpnosti in sočutja.	69
Tabela 29: Ali ti je v življenju pomagal kakšen strokovnjak?	69
Tabela 30: Ali si imel v življenju prijatelja/ico, na katerega si se lahko popolnoma zanesel/a?	70
Tabela 31: Ali si se v stiski zatekel/a k takšni osebi? (če si jo imel/a).....	71
Tabela 32: Ali ti je bilo potem lažje? (če si se zatekel).....	71
Tabela 33: Zakaj se nisi zatekel/a k taki osebi, če si jo imel?	72
Tabela 34: Ali si član/ica kakega društva ali organizacije?.....	73
Tabela 35: Ali se redno ukvarjaš s kakšno dejavnostjo (športom, glasbo, plesom)?	73
Tabela 36: Alkohol in nasilje	75
Tabela 37: Vpliv alkohola na pojav izpostavljenosti nasilju	76
Tabela 38: Prijatelji in nasilje	76
Tabela 39: Urejenost zakonske zveze in nasilje	77
Tabela 40: Izobrazba matere in nasilje	78
Tabela 41: Izobrazba očeta in nasilje	78
Tabela 42: Klima v družini in nasilje	79
Tabela 43: Vzrok prepirov in nasilje	79

Tabela 44: Brezposelnost in nasilje	80
Tabela 45: Pijača v družini in nasilje	80
Tabela 46: Begavost in nasilje	81
Tabela 47: Nasilneži o vzrokih nasilnega vedenja	82
Tabela 48: Spolna zloraba in nasilje	82
Tabela 49: Žrtve spolnega nasilja po spolu	83
Tabela 50: Psihična zloraba in nasilje	83
Tabela 51: Mladost staršev in nasilje	84
Tabela 52: Dovzetnost učenja	85
Tabela 53: Strokovna pomoč in nasilje	85
Tabela 54: Prijatelji in nasilje	86
Tabela 55: Prostočasna dejavnost in nasilje	87

SEZNAM GRAFIKONOV

Grafikon 1: Spolna struktura	49
Grafikon 2: Starost	50
Grafikon 3: Okolje.....	51
Grafikon 4: Zaključena izobrazba	51
Grafikon 5: Število članov družine.....	52
Grafikon 6: Uživanje alkohola	53
Grafikon 7: Ali si kadilec/ka	54
Grafikon 8: Poskus uživanja trde droge	54
Grafikon 9: Prijateljstvo	55
Grafikon 10: Stan staršev	56
Grafikon 11: Izobrazba matere	56
Grafikon 12: Izobrazba očeta	57
Grafikon 13: Družinske razmere	58
Grafikon 14: Vzrok prepirov	59
Grafikon 15: Povzročitelj prepirov.....	60
Grafikon 16: Brezposelnost.....	60
Grafikon 17: Oseba v družini, ki pogosto pije.....	61
Grafikon 18: Beg od doma	62
Grafikon 19: Vzrok bega od doma	62
Grafikon 20: Žrtev napada na ulici.....	63
Grafikon 21: Udeležba v pretepu	64
Grafikon 22: Vzrok nasilnega vedenja	65
Grafikon 23: Spolno nasilje.....	65
Grafikon 24: Psihično nasilje	66
Grafikon 25: Ali sta ti kda oče ali mati govorila o svojem težkem otroštvu?	67
Grafikon 26: Ali se nasilno vedenje podeduje?.....	67
Grafikon 27: Ali se nasilnež lahko spremeni?.....	68
Grafikon 28: Pomoč strokovnjaka.....	70
Grafikon 29: Prijatelj/ica, na katero sem se lahko popolnoma zanesel/a	70
Grafikon 30: Ali si se zatekel/a k zaupni osebi?	71
Grafikon 31: Ali ti je bilo lažje, če si se zatetel/a k zaupni osebi?	72
Grafikon 32: K zaupni osebi se nisem zatekl/a	72
Grafikon 33: Članstvo v društvu ali organizaciji	73
Grafikon 34: Aktivno se ukvarjam s športom, glasbo, plesom	74

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 DRUŽINA

Družina je najintimnejši prostor, kjer se izražajo najgloblja čustva pripadnosti ljubezni in medsebojne povezanosti. V družini odkrijemo, kdo smo, kaj smo in kaj hočemo v življenju doseči; naučimo se osnovne človeške govorice, načinov povezovanja, medsebojne dogovarjanja, sprejemanja drugačnih mnenj, razreševanja sporov, izražanja čustev, prepoznamo svoj značaj, drug ob drugem preizkusimo svojo moč in vpliv na druge, skratka, naučimo se življenja v skupnosti. V družini se tudi fantje in dekleta naučijo, kaj pomeni biti moški oziroma ženska. Starši jim pokažejo model ali vzorec moškosti in ženskosti. S svojim medsebojnim odnosom, tj. z vedenjem, čutenjem in mišljenjem jim posredujejo tudi osnovni vzorec odnosov do ljudi in sveta ali pa jim lahko zaradi bolečih sporov predstavijo zastrašujočo sliko zunanjega sveta strahu in groze pred medčloveškimi odnosi, ki lahko otroke za vedno zaznamujejo (Gostečnik, 1999: 185).

Družino tvorijo dva ali več posameznikov in posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupne motive in cilje; povezujejo jih skupna pravila, norme in vrednote; odnose v njej odraža in določa relativno trajna struktura statusov in vlog, v družini se oblikujeta zanjo značilna struktura moči in način vodenja; izoblikujejo se relativno trajna mreža komunikacij ter statusov in vlog posameznih družinskih članov v njej; diferencirajo se vloge glede na delitev dela; razločijo se čustveni odnosi med člani (Čačinovič Vogrinčič, 1992: 105).

1.1.1 Družina kot mala skupina

Družina je nedvomno mala skupina, vendar s posebnostmi, ki jo razlikujejo od vseh drugih malih skupin. Ko raziskujemo družino kot malo skupino, ugotavljamo, kako neraziskana je ravno v tem skupinskem svojstvu. Ko odkrivamo skupinske značilnosti družine, pa moramo hkrati opozarjati na posebnosti, na drugačnosti družinske skupine (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 128).

T. Douglas navaja dve značilnosti, ki družinsko skupino razlikujeta od vseh drugih malih skupin. Po njem so to krvne vezi in trajnost skupine. (T. Douglas, 1983). Tema dvema

značilnostima moramo dodati vsaj še nerazrešljivo dramo ločitve med starši in otroki in s tem nerazrešljivo konfliktnost odnosov v družinski skupini. (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 129).

1.1.2 Komunikacija v družini

Komunikacijske vzorce, vedenja in ravnanja, načine soočanja s konflikti in reševanje konfliktov se v največji meri naučimo v družini. Znanje o teh veščinah se nezavedno prenaša iz roda v rod in le s težavo jih zamenjamo z drugačnimi, pa čeprav mnogo konstruktivnejšimi.

Odnosi v družini so odvisni od načina komunikacije in obstajanja odprtega prostora za vsa čustva, ki jih imajo člani družine.

Brajša (v Čačinovič Vogrinčič, 1998: 206) pravi: "Komunikacija je dvorezen meč: lahko združuje, lahko pa tudi odtuja, lahko zbližuje, lahko pa tudi oddaljuje, lahko rešuje probleme, lahko pa nerešene probleme še bolj zaplete, lahko razsvetli, lahko pa še bolj zamegli, marsikaj lahko razjasni, marsikaj pa lahko zavije v še večjo temo, nasprotni strani lahko zbliža, lahko pa jih še bolj spre med seboj, ljudi lahko osreči, lahko pa jih še bolj onesreči."

Maturana in Varela sta se postavila v vlogo opazovalcev, ki imata za komunikativna tista vedenja, ki jih opažata pri socialnem spajanju, za komunikacijo pa tisto vedenjsko usklajenost, ki jo opažata kot njeno posledico.

"Z gledišča opazovalca je komunikativna interakcija vselej dvoumna. Fenomen komunikacije ni odvisen od tega, kaj se prenaša, ampak od tega, kaj se dogaja s človekom, ki jo sprejema" (Maturana in Varela, 1998: 162-163).

Samo takrat, kadar je komunikacijska interakcija med tistim, ki jo pošilja in tistim ki jo sprejema enako razumljena in jo oba v interakciji enako čustveno doživljata lahko govorimo o skladnosti v komunikaciji.

1.1.3 Družinski sistemi in družinski vzorci

Skygger (1994: 13) pravi, da je razlog, da nas nekdo močno privlači, v bistvu v tem, da je v osnovi - psihološkem smislu - takšen, kot smo sami. Kar v resnici vleče ljudi skupaj, so zlasti podobnosti v tem, kar nas v temelju najbolj določa - to je podobnost družin, iz katerih izhajamo.

Ljudje si podzavestno izbiramo drug drugega zaradi podobnosti v funkcioniranju naših družin, iz katerih izhajamo.

Vsi ves čas oddajamo sporočila o tem, kakšne vrste ljudje smo. Ta sporočila se prenašajo z neverbalno komunikacijo celega telesa. Skygger (1994: 18) jih imenuje signali. So sporočila o družinskem okolju, iz katerega izhajamo, ter o našem čustvenem stanju. Posebna drža telesa ali mimika določata npr. depresivnega človeka, spet druga veseljaka, optimista. Poteze obraza in drža so namreč posledica čustev, ki nas pretežno prevevajo in posledično povzročajo specifične poteze in drže.

Vsaka družina na svoj poseben način obravnava "dobra in slaba" čustva in nato razvije značilen skupek čustvenih stališč oz. vrednost, zato tudi člani ene družine delijo enake čustvene navade.

1.1.4 Mati v družini

V zgodnjem otroštvu ima najpomembnejšo vlogo mati, saj takrat najbolj potrebujemo zanesljivo in trajno ljubezen - če ne bi znale skrbeti za nas tako, kot je treba, se tudi sami ne bi nikoli naučili, kako se skrbti za druge.

"Mati je srce družine. Mati je tista, ki ljubi brezpogojno in vedno ostane mati; karkoli otrok naredi v svojem življenju, ne glede na to, kako globoko jo prizadene ali rani, mati vedno ostaja njegova mati oziroma nekdo, ki otroka vedno sprejme in mu odpušča. Mati ljubi tudi tedaj, ko jo otrok zapusti, ko odide, ko si ustvari novo družino, in tudi tedaj, ko jo otrok izda, zataji in prevara. Njene ljubezni in njenega sprejemanja si ni treba šele prislužiti ali zaslužiti. Od matere se naučimo, kaj je ljubezen, nežnost, naklonjenost in zlasti, kaj pomeni biti zares ljubljen in sprejet. Ta vzorec ljubezni in sprejetosti bomo tudi pozneje vedno iskali pri drugih" (Gostečnik, 1999: 100).

K temu, bi dodala, da vsak otrok seveda nima izkušnje brezpogojne ljubezni. Materinstvo je ena izmed najmočnejših identitet, ki je posledično prepoznavna kot vrednota. Problematiziranje materinstva je kršitev tabuja, izdaja materinstva, ženskosti in zanikanje lastne identitete. Družba od žensk pričakuje, da želijo postati matere, da v materinstvu uživajo in da si želijo biti najboljše matere. V družbi, kjer obstaja mit o dobri materi, si ženske prizadevajo potlačiti družbeno nesprejemljiva čustva ali jih vsaj prikriti.

1.1.5 Oče v družini

V obdobju, ko začnemo razvijati samostojnost in voljo, potrebujemo ljubečo oporo, trdnost in nadzor in takrat je zelo pomembna očetovska vloga. Oče nas nauči samoobvladovanja, brez katerega človek ne bo nikoli imel pravega odnosa do avtoritete - ne bo se ji znal ukloniti, reagiral bo z zamero ali pa celo razvij potrebo po avtoriteti (Skynner, 1994: 21-22).

"Oče je steber družine. Oče predstavlja varnost za celotno družino, saj je on tisti, ki s svojo moškostjo prinaša v družino stabilnost. Njegova prisotnost je zelo pomembna, kadar se v družino naseli nemir in vznemirjenost. Oče je tedaj tisti, ki posreduje pogum in smelost, tisti, ki zmore svojim otrokom dati občutek, da so sposobni, in sicer s tem, ko veruje vanje, ko jim zaupa ter jim tako odpira okno v svet. Očetovo zaupanje in vera v otroke gradi njihovo samozavest, daje jim občutek pomembnosti in predvsem občutek, da se bodo zmogli soočiti s svetom, v katerega odhajajo. Oče je torej tisti, ki otroku razširi obzorje, ga uvede v svet zunaj družine ter mu s svojim zaupanjem in vero vanj omogoči, da v ta svet odide in tam tudi uspe" (Gostečnik, 1999: 107).

Vloga očeta v družini se je od preteklosti do danes močno spremenila. Očetovstvo je v zadnjem desetletju nedvomno med aktualnejšimi temami v teorijah družin. Spremenjeno vlogo očetov je opaziti v večji vpletenosti očetov v razmerju z otroki. Sodobni moški naj bi si želel bolj skrbeti za otroke in z njimi vstopati v tesnejša razmerja kot njihovi očetje.

1.2 NASILJE

1.2.1 Kaj je nasilje?

Nasilje lahko definiramo kot grobi napad na drugo osebo ali osebe, rezultat pa je izrazito poškodovanje ali prizadejanje fizične škode tem osebam (Žužul, 1989: 46).

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika lahko pod terminom nasilje najdemo definicijo, ki pravi, da je to dejaven odnos do nekoga, značilen po uporabi sile, pritiska (Bajec, 1994: 624).

V Društvu za nenasilno komunikacijo definirajo nasilje kot način, s katerim si povzročitelj/ca skuša v odnosu zagotoviti moč in nadzor nad žrtvijo in uresničiti svoje interese. Nasilje vedno izhaja iz neravnovesja moči med dvema osebama oziroma skupinama ljudi. Povzročitelj/ca s psihičnim, spolnim, fizičnim, ekonomskim in drugimi oblikami nasilja posega v osebno integriteto žrtev in omejuje njen človeški potencial.

1.3 OBLIKE NASILJA

1.3.1 Fizično nasilje

"Fizično nasilje je vsaka uporaba fizične sile ali resna grožnja z uporabo sile. Usmerjeno je na človekovo telo ali njegovo življenje. Fizične bolečine in posledice, ki jih nasilnež tako povzroča, vedno spremljajo tudi psihične posledice pri žrtvah" (Kuhar, 1999: 10).

Fizično nasilje je vsako nasilje, ki ga dobesedno občutimo na svoje telesu. Primer so brca, udarec z roko, nogo ali katerikoli predmetom, odkrivanje, celo dotikanje, če oseba tega ne želi, zvijanje rok, ugašanje ogorkov na telesu, polivanje z mrzlo ali vročo vodo, omejevanje gibanja, odrekanje ali vsiljevanje hrane. Najpogostejši je obračun s pestmi, kjer oseba lahko utрпи hude telesne poškodbe. Medtem ko je najhujša in ena izmed najbolj krutih oblik fizičnega nasilja zagotovo umor.

1.3.1.1 Fizično nasilje nad otroki

Mikuš Kos (1997: 57-58) navaja, da gre nedvomno za telesno trpinčenje otrok, ko

- je bilo kaznovanje tako hudo, da ima za posledico natrganine, zlome, zvine sklepov ali znatnejše modrice;
- kaznovanje vključuje udarce s trdim ali ostrim predmetom, kot je palica ali pas s sponko;
- odrasla oseba ob kaznovanju očitno povsem izgubi samokontrolo, kar se kaže z metanjem otroka ob zid ali s porivanjem otroka po stopnicah navzdol;
- nasilje vključuje neobičajne ali nesprejemljive oblike telesnih poškodb, kot so recimo opekline, če otroka zvežejo ali mu potiskajo glavo pod vodo ...

1.3.1.2 Posledice fizičnega nasilja

Poškodbe, ki jih povzroča fizično nasilje se stopnjujejo vse od vreznin, prask, modric do zlomljenih kosti, trajne invalidnosti ali celo smrti žrtve. Poleg tega fizično nasilje povzroča tudi posledice, ki so značilne za psihično nasilje: pomanjkanje energije, anksioznost, kronična zaskrbljenost, izolacija, neučinkovitost, depresivnost, tenzijski glavoboli, napadi panike, občutek nemoči, strah pred prihodnostjo, težave s spominom, izguba zaupanja, nemotiviranost, napadi joka, spremembe v odnosu do hrane, zloraba mamil, nepravilno bitje srca in druge somatske motnje, izguba stika s sabo, misli na samomor.

1.3.2. Psihično nasilje

"Psihično nasilje označuje vsakršna dejanja, ki se na nezaželen in grob način dotaknejo človekove psihe. Psihično nasilje spodjeda samozavest, samozaupanje in samopodobo žrtve" (Kuhar 1999: 5).

S psihičnim nasiljem se načenja človekova duševnost, čustvena stabilnost in njegova samozavest.

Psihično nasilje se vrši predvsem na besedni ravni, ponavadi s preišljenimi ali ne malokdaj tudi z neprejšljenimi besedami, predsodki in negativnimi in žaljivimi mnenji, lahko pa tudi tako, da se osebo ignorira in se z njo pretrgajo vsi komunikacijski stiki. Z molkom je mogoče doseči strašanski učinek, podobno kot če bi na človeka vpili ali se nanj spravili s pestmi.

1.3.2.1 Psihično nasilje nad otroki

Psihično nasilje spremlja sleherno obliko trpinčenja otroka. Psihično trpinčenje otroka lahko izhaja iz storitve kaznivega dejanja ali opustitve dejanja. Sem sodijo (Mikuš Kos, 1997: 61)

- namensko omalovaževanje, zmerjanje ali druge oblike žaljivega vedenja do otroka, ki prizadevajo njegovo samospoštovanje in samopodobo;
- zavestno in namensko zanemarjanje otrokovih čustvenih potreb, odsotnost čustvene topline, neodzivanje na znake čustvene stiske, namensko odklanjanje podpore v okoliščinah, ki jih otrok ne more obvladati sam;
- postavljanje delovnih in vedenjskih zahtev do otroka, ki znatno presegajo njegove zmogljivosti;
- izločanje, zavračanje, nepravilno ravnanje z otrokom;
- teroriziranje, ustrahovanje; zapuščanje majhnega otroka samega; izolacija otroka;
- kvarna vzgoja;
- izkoriščanje otrokovega dela v družini.

1.3.2.2 Posledice psihičnega nasilja

Najpogostejše posledice psihičnega nasilja so: pomanjkanje energije, ranljivost, anksioznost, izolacija, neučinkovitost, depresivnost, alergije, napadi panike, občutek nemoči, neobvladovanje svojega življenja, težave s spominom, izguba zaupanja, nemotiviranost, napadi joka, zloraba mamil, somatske motnje, izguba stika s sabo, misli na samomor

Posledic je ogromno, toda bistveno je, da psihično nasilje prizadene otrokovo osebnost, njegovo samozaupanje, samozavest in samospoštovanje. Žrtve stalnega psihičnega nasilja morajo sčasoma poiskati pomoč pri psihologih, psihiatrih v različnih ustanovah. Povrnitev izgubljenega samozaupanja je izredno dolgotrajen proces, ki potrebuje veliko vztrajnosti.

1.3.3 Spolno nasilje

"Spolno nasilje je nezaželen poseg v posameznikovo spolno integriteto. To je vsako spolno dejanje, s katerim se eden od partnerjev ali partneric ne strinja" (Kuhar, 1999: 18).

Med spolno nasilje štejemo posilstvo, spolno zlorabo otrok, spolno nadlegovanje, incest, nagovarjanje in razne neprimerne komentarje. Torej za spolno nasilje ne smemo imeti samo prisiljenega spolnega odnosa, ampak tudi prisiljeno slačenje, poljubljanje, otipavanje, opazovanje itd.

Spolno nasilje predstavlja posebno obliko nasilja, saj posega v človekovo integriteto. Nasilno poseganje v spolnost pusti hude posledice v žrtvini osebnosti in jo zaznamuje do konca življenja.

1.3.3.1 Spolno nasilje nad otroki

V širši laični javnosti velja prepričanje, da lahko govorimo o spolnem nasilju nad otroki le v primerih, ko pride do posilstva otroka. Vendar je to zelo napačno. Katja Bašič pravi, da je najpogostejša oblika spolne zlorabe otroka otipavanje. Zelo pogosto se od otipavanja spolna zloraba stopnjuje in se lahko konča tudi s spolnim odnosom. Storilci so prepričani, da če ne bo prišlo do spolnega odnosa, ni nobenih dokazov, ki bi jih lahko obremenjevali v zvezi s spolno zlorabo (Bašič, v Žagar, 2001: 5).

1.3.3.2 Posledice spolnega nasilja

Žrtve spolnega nasilja so prepričane, da tega ne smejo povedati nikomur, naj raje obdržijo zase in se ne izpostavljajo. Najhuje je, da za vse kar se jim je zgodilo, krivijo sebe. Spremlja jih občutek manjvrednosti, strahu, ponižanja in sramu. Posledice so še motena spolnost, moteno spanje, sovražen odnos do svojega telesa, pojavijo se lahko različne odvisnosti ali psihične bolezni, minimaliziranje, racionalizacija zlorabe, potlačitev spomina, samopoškodbe, poskus samomora ...

1.3.4 Zanemarjanje otroka

Je opustitev dejanja ali vedenja, s katerim odgovorni odrasli zadostijo otrokovim telesnim, čustvenim, intelektualnim in drugim potrebam, ki varujejo otroka in mu omogočijo ustrezen razvoj. Zanemarjanje je lahko fizične, čustvene ali izobraževalne narave (Mikuš Kos, 1997: 60).

Za zanemarjanje otroka gre, ko starši, skrbniki ali tisti, ki so kako drugače dolžni skrbeti za otroka, opuščajo zadovoljevanje otrokovih osnovnih potreb kot so zagotavljanje zdravstvene oskrbe, varnosti, ustrezne prehrane, oblačil, higiene, izobraževanja ... Pri tem moramo ločiti zanemarjanje od primerov revščine (Štirn, 2004).

Oblike zanemarjanja (Štirn, 2004)

- opuščanje skrbi za otrokovo zdravje,
- opuščanje skrbi za otrokovo osebno higieno,
- opuščanje skrbi za otrokovo prehrano,
- nezagotavljanje otrokove varnosti v stanovanju,
- nezagotavljanje higiene v stanovanju,
- neustrezno bivališče,
- zapustitev otroka,
- opuščanje, zanemarjanje nadzora nad otrokom,
- zanemarjanje otrokovega izobraževanja,
- čustveno zanemarjanje.

1.4 VPLIV DEJAVNIKOV NA POJAV NASILJA

1.4.1 DEJAVNIKI DRUŽINE

Družina je v adolescenci za mladostnika še zelo pomembna in na mnoge načine odločilno usmerja njegov razvoj in določa njegove življenjske razmere. Postopno osamosvajanje od družine v tem obdobju poteka vzporedno z zorenjem mladostnikove osebnosti in njegovim usposabljanjem za večjo samostojnost v psihološkem in socialnem smislu. Družinski odnosi, vrednostni sistem in način življenja se v tem obdobju vse bolj dopolnjujejo z nedružinskimi vplivi, od katerih so za mladostnika najbolj pomembni vplivi vrstnikov.

Razhajanja naj bi starša uskladila brez prisotnosti otrok, saj skušajo razhajanje otroci "vnovčiti". Otroci čustveno trpijo, saj jih je strah, da se bosta starša razšla in jih zapustila. Kadar ni možnosti za predhoden dogovor, naj bi partner drugega pri njegovi reakciji pred mladostniki podprl. Nestrinjanje naj razrešita kasneje. Sporočilo enotnosti je veliko močnejše, kot pa bi bil popravek napake. To je jasno znamenje otrokom, da ne morejo vsiliti svoje igre in razdvojiti in zmanipulirati staršev. Še huje je, ko skušajo starši z otroci razpravljati o napakah zakonskega partnerja. Kjer starša tega ne zmoreta opraviti sama, ga oropata očeta ali matere. Da bi dobili podporo enega se morajo odločati proti očetu ali materi. Očeta in mater spoštujejo vse manj, najprej zgubijo enega kasneje najverjetneje oba. Enotnost staršev pomeni trdnost, varnost, jasno usmeritev. Enotnost kot kompas, ki kaže eno smer, neenotnost pa dve smeri – zbega mladostnike, ki ostanejo prestrašeni, izgubljeni, polni dvomov, in brez prepotrebne usmeritve. Enotnost staršev je najvišja moralna sila za mladostnike (Gostečnik, 2000).

Tudi Theodor Lidz opredeljuje vlogo družine, kot odločilnega dejavnika psiho-socialnega razvoja posameznika oziroma njegovega prilagajanja in integracije. Navaja tri temeljne pogoje, ki morajo biti zagotovljeni v družinski skupini, da bi se lahko otrok v njej razvijal:

1. *Koalicija staršev*: oziroma enotnost in povezanost med starši, da roditelja drug drugega podpirata v svojih vlogah, da vzajemno povečujeta občutek varnosti in gotovosti. Roditelja v svojem odnosu do otroka upoštevata drug drugega in tako ustvarjata pogoj za to, da se vlogi zakoncev in vlogi roditeljev ne izključujeta temveč dopolnjujeta. Koalicije ni mogoče vzpostaviti tam, kjer roditelja ne

spoštujeta drug drugega, kjer tekmujeta za otrokovo naklonjenost – tam kjer v odnosu do otroka razčiščujeta lastne konflikte.

2. *Ohranitev generacijskih razlik*: pomeni najprej, da starši v zadovoljevanju svojih potreb ne smejo postati odvisni od otrok. Starši so generacija tistih, ki skrbijo za nepreskrbljene otroke; tisti, ki otrokom nudijo del sebe, da bi se lahko razvili modeli odraslosti, po katerih se lahko ravnaajo, lastnosti, ki jih je treba introjicirati. Otrokov razvoj je lahko ogrožen, če mora staršem, ki jih sam potrebuje za svojo varnost, dajati čustveno oporo. Otrok, ki ga bo eden od roditeljev uporabil za zadovoljevanje potreb, katere mu ne zadovoljuje zakonec, bo hotel razširiti jez med roditeljema in sam prevzeti vlogo zakonca. Ojdipska situacija ob ostala nerazrešena, saj je ni mogoče razrešiti brez koalicije staršev.
3. *Sprejemanje vloge lastnega spola*: je tretji "pogoj", ki ga postavlja Lidz. Sodi, da je otrokov spol eden od najusodnejših faktorjev njegovega razvoja. Izredno pomembno je, ali si bo otrok pridobil dovolj gotovosti v spolni identiteti. Kot model za odraščanje in identifikacijo potrebuje roditelja, ki sta v svoji koaliciji vzpostavila in ohranila v družbi zaželene spolne vloge. Za otroka je usodno, če se en spol razvrednoti in ponižuje (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 53-55)

Raziskava o dejavnikih tveganja med slovenskimi srednješolci, ki jo je izvedla Martina Tomori s sodelavci (Tomori 1998), je pokazala, da kar tretjina srednješolcev obeh spolov ne čuti zadostne emocionalne podpore s strani najbližjih odraslih. Skoraj polovica fantov in dve tretjini deklet doživlja tako svoje spore s starši kot njihove partnerske konflikte z veliko čustveno prizadetostjo. To potrjuje veliko emocionalno odvisnost mladostnikov od družinskih odnosov.

Dekleva (2002: 161) pravi, da so storilci nasilnih dejanj ali pa njihove žrtve mnogo pogostejše tisti, ki so bili doma bolj pogosto deležni nasilnih vzgojnih prijemov. Po nekem nevidno delujočem vzorcu se nasilje (kot izkušnja) in nasilnost (kot vedenjska lastnost) preko družinskih vzorcev reproducirata.

Družinski problemi in izkušnje otrok z nasiljem vplivajo na občuteno stopnjo družinske podpore, zlasti na njeno emocionalno dimenzijo. Otroci, ki jih starši pretepajo, dvomijo v njihovo ljubezen, se jih bojijo in to se povezuje s prestopništvom. Nasilje je pri otroku

marsikdaj posledica telesnega kaznovanja, strogosti in odklanjanja s strani staršev (Bitenc, 1999: 28).

Tudi Pušnik (1999: 32) opozarja na problem prestroge vzgoje. Če so starši strogi, preveč kontrolirajo in omejujejo otroka, se pri njem lahko vzpostavi občutek negotovosti, podredljivosti in nesposobnosti za sodelovanje, na drugi strani pa agresivnost, sadistične poteze, ljubosumnost in nevrotične tendence. Učinki kazni so lahko večkrat bolj škodljivi kot koristni, kar je posledica napačnega načina kaznovanja.

Otrok, ki se ne počuti ljubljenega, sprejetega in spoštovanega od svojih najbližjih, se ne more zares ceniti. Mladostniki, ki se vedejo prestopniško imajo pogosto za seboj različne neugodne izkušnje iz odnosov s svojimi najbližjimi. Ob različnih oblikah psihološkega nasilja s strani članov svoje družine, ob njihovi brezbrižnosti do mladostnikovih čustvenih in socialnih potreb, ob telesnem nasilju ali celo bolj ali manj prikriti spolni zlorabi, se mladi ne počutijo varne, ko stopajo v širši socialni prostor. V obrambi svojega krhkega samospoštovanja si na vsak način prizadevajo zavzeti vlogo, v kateri ne bo žrtev /.../ Eden od načinov, kako si lajšati bolečine, je tudi prevzemanje vloge tistega, ki obvladuje in ponižuje druge, šibkejši od sebe (Tomori, 2000: 99).

Če povzamem poglavje o družini kot dejavniku, ki vpliva na nasilje lahko ugotovim, da lahko v grobem opredelimo tri skupine staršev nasilnih otrok:

- starši, ki otroku ne dajejo dovolj ljubezni in ga ne spoštujejo;
- starši, ki dajejo otroku preveč svobode in mu ne postavijo jasnih meril;
- starši, ki otroka vzgajajo grobo, kaznovalni in kjer je v družinah nasilje sredstvo za reševanje sporov.

1.4.1.1 Struktura družine

Rener (2000) navaja, da so številne raziskave pokazale, da so spremenljivke, kot starševska disciplina, nadzor, izkazovanje čustev in ljubezni do otrok, družinska kohezija in pomanjkanje kohezije, povezane z delinkvenco, bodisi kot zadrževalci ali pospeševalci prestopništva.

Ugotavljanje pomenov in zvez med nasilnostjo in elementi družinskega življenja je mogoče pripisati:

- dejavnikom družinske strukture (posebej razvezi, enostarševstvu, zaposlenosti mater in starševski kriminaliteti),
- dejavnikom družinskih procesov (družbenim interakcijam, oblikam nadzorovanja in discipline, izražanja čustev, družinski (ne)kohezivnosti.

Najpomembnejša ugotovitev novjših raziskav je, da so dejavniki družinskih procesov bistveno pomembnejši od dejavnikov družinske strukture. Dejavniki, kot sta razveza in ločitev staršev, učinkujejo šibko, kompleksno in posredno na otroka, dejavniki družinskih procesov, kot so močna čustvena povezanost in intenzivne interakcije med starši in otroki, pa so visoki zadrževalci nasilnosti.

Rener (2000: 106) poudarja, da tisto kar zares šteje, niso "razbiti domovi" (broken homes), temveč "slabi domovi" (bad homes). Natančnejše, variable, ki vzpodbujajo nasilništvo, prestopništvo, so pretepanje, zanemarjanje in zloraba otrok, zadržujejo pa ga čustvena navezanost, starševski nadzor in dobro počutje doma. Emocionalna nepovezanost med starši in otroki je najpomembnejši napovedovalec deviantnosti, veliko pomembnejši od razvez, zaposlenosti staršev ali celo delinkventnosti staršev.

1.4.1.2 Zdrava (odprta), nezdrava (zaprta) družina

Veliko ljudi ima določeno predstavo o idealni družini. Želijo si jo ustvariti in živeti v njej. Vsak od njih bi tako družino opisal drugače. Glede na to, da družine v vseh njenih pomembnih razsežnostih ni mogoče opisati z nekimi absolutnimi in za vedno veljavnimi lastnostmi, ki bi imele za vse družine tudi enak pomen, se strokovnjaki, ki se ukvarjajo s proučevanjem družine, izogibajo izrazom, ki naj bi označevali neko nekdo idealno, srečno ali zdravo družino.

Družina nikakor ni edini vir razvoja in edina spodbuda za oblikovanje človekove celovitosti. Pač pa ima na nekaterih poljih graditve osebnosti posameznika prvotno in zato pogosto odločilno vlogo, od katere je kasneje odvisen tudi vpliv drugih, nedružinskih dejavnikov.

Ackermanova hipoteza o zdravi družini govori o tem, da je: " ... družina zdrava, če uresniči biološke potenciale odnosa roditelj - otrok in mož - žena: zagotoviti mora zaščito pred nevarnostmi in materialni obstoj družine; pripadati mora skupnosti in biti vanjo integrirana; navznoter mora biti enotna, sposobna, da se sama stabilizira in raste; ohraniti mora sposobnost, da se prilagaja spremembam. Družina mora imeti cilje in realistične, primerne, uresničljive vrednote. Družina mora zagotoviti vzdušje, v katerem se bo psihološka identiteta njenih članov uskladila z identiteto družinske skupine, tako da bo omogočala individualizacijo. Družinske vloge morajo biti v skladu s spolom, dobro definirane in morajo omogočati zadovoljevanje temeljnih potreb njenih članov. Če pride do konfliktov in do nezadovoljevanja osebnih potreb, mora imeti družina psihološka sredstva za korektno percepcijo problema. Sposobna mora biti, da najde rešitev, ki pomeni zadovoljevanje potreb in rast njenih članov. Sprejemanje identitete posameznika in družine ustvarja možnosti za individualno avtonomijo in ustvarjalnost. Vzgoja mora upoštevati telesne in duševne potrebe otroka in preprečiti tekmovanje (rivalstvo?) med potrebami staršev in potrebami otrok. Pokazatelj zdravih družinskih odnosov je ustvarjalna komplementarnost v vlogah mož - žena, roditelj - otrok, ne pa odsotnost konfliktov" (Čačinovič Vogrinčič 1998: 49).

Zaprte družine so tiste, ki so v svoji zgodovini poskusov in zmot izdelale toga, nespremenljiva pravila izražanja in zadovoljevanja potreb družine in posameznika; ustreza

jim toga nespremenljiva struktura. Pri tem posameznik svojih potreb bodisi ne more razmejiti od potreb drugih članov ali od potreb družine, bodisi je s svojimi potrebami izločen, z družino nepovezan. V prvem primeru se je član družine – ali so se vsi člani družine, npr. v karakterni – nevrotični družini po H. E. Richterju – odpovedal svojim potrebam v njihovi enkratnosti in se zlil s skupino. V drugem primeru je v družini sam, izoliran. (Čačinovič Vogrinčič, 1998: 146-147)

1.4.1.3 Alkohol in žrtve družinskega nasilja

Predpostavka o direktni povezavi med alkoholom in nasiljem v družini izhaja iz domneve, da alkohol sprosti zavore in spremeni presojo. Alkohol namreč učinkuje na osrednje živčevje – vpliva na delovanje možganov; omogoča sproščanje jeze.

"Alkohol namreč bolj kot druge droge povzroča zelo kompleksne in nespecifične učinke na delovanje nevronov. Poleg tega tudi ni centra za agresijo v možganih. Ta dejstva pomagajo pri razlagi, zakaj je toliko različnih oblik vedenja povezanih z uživanjem alkohola in zakaj taka nekonsistentnost pri ugotavljanju vpliva alkohola na agresivnost. Torej ni empiričnih potrditev – neposredne vzročne povezave med alkoholom in nasiljem, kar je v nasprotju z javnim mnenjem" (Filipčič, 2002: 48).

Povezavo med alkoholom in nasiljem v družini moramo označiti kot posredno (in ne neposredno) zvezo. "Posredniki" med alkoholom in nasilnim vedenjem pa so lahko različni (npr.: brezposelnost, finančne težave, stres, porušeni odnosi med partnerjema, občutek nemoči ...) Te dejavnike bi lahko označili tudi kot motive za uživanje alkohola.

Nekateri možje alkoholiki v družinskih odnosih niso nasilni; drugi pretepajo žene in trpinčijo otroke, vendar pa niso alkoholiki. Alkoholizem in nasilje v družini sta torej dva ločena sindroma, ki v praksi pogosto soobstajata. Razmerje med njima ostaja problematično, saj raziskave niso dale enopomenskih rezultatov. Neposredne povezave med alkoholom in nasiljem v družini niso ugotovili (Filipčič, 2002: 51).

1.4.1.4 Teorija socialnega učenja v kontekstu družinskega nasilja

Teorija socialnega učenja izhaja iz stališča, ki so ga izoblikovali socialni psihologi (npr. Bandura), namreč da ljudje oblikujemo svoje vedenje na podlagi tega, čemur smo bili izpostavljeni v otroštvu. Nasilja se torej naučimo v družini samodejno prek mehanizma modelov, po katerem ena oseba povzema vedenje druge, ki jo občuduje ali doživlja kot avtoriteto.

V odrasli dobi postane (prek učenja) nasilje način za odgovor na stres ali način za reševanje sporov. Opazovanje nasilja v družini ali neposredno doživljanje (na lastni koži) lahko tudi zviša toleranco za nasilje. Model odzivanja na strese in težave z uporabo nasilja ali dojemanje nasilja kot običajen način komuniciranja se na takšen način prenašata iz roda v rod. In ta "generacijski" pristop, ki izhaja iz splošne teorije socialnega učenja, je med razlagalci nasilja v družini zbudil največ pozornosti. Veliko raziskav je namreč našlo dokaze za potrditev hipoteze o medgeneracijskem "ciklu nasilja", ki pravi, da so se nasilni starši ali starši, ki zlorablajo otroke na drugačen način, tega ravnanja naučili v svojem otroštvu, ko so bili sami priče ali žrtve nasilja in drugih zlorab s svojih lastnih družin. Z izkušnjami iz otroštva pa se ne naučimo samo vloge nasilneža, ampak tudi vloge žrtve. To trditev so zelo kritizirale predvsem feministične teorije (Filipčič, 2002: 54-55).

1.4.1.5 Upoštevanje spola za pojav nasilja v družini

Izkušnja z družinskim nasiljem iz otroštva ima lahko različne učinke na fante in na dekleta. Prav tako lahko spol staršev, ki trpinčijo otroke, povzroči različne posledice pri fantih in pri deklicah.

Spol otrok in nasilnih staršev naj ne bi igral pomembne vloge pri napovedovanju poznejše agresivnosti do družinskih članov. Če namreč vemo, da je v družini prisotno agresivno vedenje, bomo lahko z večjo gotovostjo napovedali, da bo otrok, ko odraste, postal žrtev agresije, kot da, da bo sam postal nasilnež (Filipčič, 2002).

1.4.1.6 Spol nasilnega roditelja

Langhinrichsen-Rohling (1995, v Filipčič, 2002) je v raziskavi ugotovila, da je treba vedeti, ali je otroka trpinčila mati ali oče. Tako za ženske kot za moške, ki so doživljali nasilje v otroštvu s strani matere obstaja bistveno večja možnost, da postanejo nasilneži v poznejšem lastnem odnosu do partnerja, medtem kot nasilje s strani očeta napoveduje večjo možnost postati žrtev družinskega nasilja.

Vendar pa je navedena ugotovitev nekoliko sporna, če upoštevamo podatke različnih raziskav, ki kažejo na občutno "prevlado" moških – očetov v vlogi nasilneža. To bi namreč pomenilo, da se večina otrok v družini nauči vloge žrtve v kasnejših lastnih družinah, medtem ko se nasilnež oblikuje predvsem pod vplivom dejavnikov zunaj družine. Langhinrichsen-Rohling nekoliko korigira svojo ugotovitev in pravi, da so bile ženske pogostejše kot moški pretepane v otroštvu in so pogostejše sebe dojemale kot žrtve.

1.4.1.7 Spol otroka – žrtve

Elliott (1997, v Filipčič, 2002) ugotavlja, da je učinek opazovanja nasilja na kasnejše lastno nasilno obnašanje odvisen od spola opazovalca in da je ta učinek posebej močan pri moških. Izkušnje z nasiljem v družini naj bi torej bolj neposredno vplivale na moške.

Forsstrom in Rosenbaum (1985, v Filipčič, 2002) pa nasprotujeta tem ugotovitvam in menita, da so učinki opazovanja nasilja v družini večji pri ženskah kot pri moških. V svojih raziskavah sta pri ženskah, pričah družinskega nasilja v otroštvu, našla večjo anksioznost, več depresivnosti in agresivnosti v primerjavi z moškimi, ki so bili v otroštvu priče nasilja v družini.

Kalmussova (1984: 11-19, v Filipčič, 2002) je opravila raziskavo na vzorcu pri več kot dva tisoč odraslih oseb. Ugotovila je, da je hujše nasilje v družini verjetnejše, kadar so bili moški ali ženske v otroštvu opazovalci nasilja med staršema, kot pa kadar so jih starši pretepali, čeprav obe situaciji povečata stopnjo nasilja v drugi generaciji. Dejstvo, da je bil

otrok izpostavljen eni ali drugi vrsti družinske agresije, dramatično poveča verjetnost, da bo tudi sam kot partner ali roditelj izvajal nasilje v družinskih odnosih.

1.4.1.8 Partnerstvo – starševstvo kot preventivna vloga družine

Pomembno je ločiti partnerstvo in starševstvo. Partnerski primanjkljaj se pogosto kompenzira v starševstvu, za kar pa otroci pogosto plačajo ceno, ko morajo igrati vlogo nadomestnega zakonca oz. čustvenega partnerja svojemu roditelju. Odnos z otroki naj ne bi bil odvisen od medsebojnega razumevanja partnerjev. Če sta odtujena kot partnerja, če se nimata rada, potem delujeta ubrano, si ne zaupata, in ne nastopata enotno. Če so v njunem odnosu nerešeni konflikti, ki jih partnerja ne rešujeta, pogosto otrok vstopi med njiju kot rešitelj. Otroci takšne konflikte namreč doživljajo kot grožnjo za lastni obstoj, če bi družina razpadla. Močnejši kot so konflikti med partnerjema, izrazitejše bodo razne vloge otrok za zmanjševanje napetosti. Te vloge so navadno vloge odraslih, ki jim otroci niso kos.

Najpomembnejši, najzauplivejši in najbolj zaupen odnos v otrokovem življenju je odnos s starši. Starši so tisti, ki lahko otroku pomagajo pri vrednotenju življenjskih doživetij in ga vodijo mimo nevarnih čeri življenjskih izzivov ter ga pomagajo oblikovati v čustveno zdravega človeka (Shapiro, 2003).

Raziskave kažejo, da so družine s tako imenovano optimalno stopnjo zdravja, družine kjer starša zmoreta dovolj moči, da sta povezana med sabo, da upoštevata drug drugega pri ravnanju z otrokom, si v vlogi staršev ne nasprotujeta in omogočata odprto komunikacijo, ki omogoča, da lahko vsak v družini pove, kdo je in kaj želi, da ima otrok pravico do svojih čustev in lahko izreče svoje misli, ter se jih skozi izkušnjo nauči tudi obvladati (Čačinovič Vogrinčič, 2004).

V družini naj bi dobil otrok možnost, da razvije svoje temeljno čutenje za ljubezen, ki ni samo čustvo in sreča. Naučil naj bi se sposobnosti za konflikt, da ga začuti, se z njim sooči,

da ga zna artikulirati, z njim živeti in se ga naučiti reševati. S tem pa razviti sposobnost za pogajanje in ustvarjanje rešitev, v katerih nobeden ne izgubi (Glasser, 1998).

Družina je tisti dejavnik, ki bistveno vpliva na razvoj otrokove percepcije, kaj je "prav" in kaj "narobe". Starši morajo pri otroku jasno vzpostaviti zavedanje, kaj v družbi velja za sprejemljivo ter kako se je potrebno soočati s problemi. Otrok v družini dobi prvo občutje lastne vrednosti ter zaupanja v ljudi in svet okoli sebe. Spodbude in zgledi njemu najbližjih oseb postanejo osnova za njegov vrednostni sistem, način izražanja samega sebe, sposobnost za reševanje in premagovanje vsakodnevnih težav in obremenitev. Posredno in neposredno v odnosih s starši in drugimi družinskimi člani dobiva sporočila o socialnem vedenju za kasneje, ko se bo osamosvojil (Pušnik, 1999: 31).

1.4.2 DEJAVNIKI MEDIJEV

Danes živimo v dobi, ko prevladuje informacijska tehnologija. Mladi preživljajo prosti čas ob gledanju televizije, igranju računalniških igrice, poslušanju glasbe, pogovarjanju po telefonu ipd. Pri tem so v veliki meri izpostavljeni stalnemu prikazovanju nasilja. Lahko ga vidijo v vsaki informativni oddaji, filmu, nadaljevanki, internetu, računalniški igrici, slišijo o njih vsak dan po radiu. Otroci naj bi bili tista družbena skupina, ki je še posebej občutljiva na nasilje v medijih. Dejstvo je tudi, da se povečuje število ur, ki jih otrok preživi ob gledanju televizije.

Letkowitz (v Globočnik, 1996: 94) je ugotovil, da večja kot je nagnjenost dečkov do gledanja televizijskega programa z nasiljem pri 8-ih letih, večja je bila njihova agresivnost tako pri tej starosti, kot tudi 10 let kasneje. Za deklice raziskave niso pokazale obstoja direktne povezanosti med nagnjenostjo do gledanja televizijskih programov z nasilno vsebino in agresivnostjo v tem času. Preko socializacije se dečke spodbuja k javnem izražanju agresivnosti, deklice pa se uči, naj se ne obnašajo agresivno ter se jih spodbuja k neagresivnemu obnašanju.

Petrovec navaja študijo Melanie Brown, ki je oblikovala naslednje ugotovitve o povezanosti medijev in nasilja (Brown, v Petrovec, 2003: 10)

1. gledanje nasilja je povezano z naraščanjem agresivnosti, z zmanjšanjem občutljivosti za nasilje in z naraščanjem strahu pred kriminaliteto;
2. nasilje v javnih medijih utegne vplivati na nasilna kazniva dejanja, vendar to nasilje ni edini razlog; obstaja vrsta vplivov na nasilno vedenje;
3. nekateri ljudje utegnejo posnemati nasilno vedenje, ki ga vidijo na televiziji ali na videu;
4. razmerje med opazovanjem nasilnih prizorov in nasilnim vedenjem je dvosmerno: agresivni ljudje pogosto gledajo nasilne prizore in ljudje, ki opazujejo nasilne prizore, se pogosteje nasilno vedejo;

5. za učinkovanje nasilnih prizorov so najbolj dovzetni otroci, za njimi pa mlajši polnoletniki; moški so nekoliko dovzетnejši za vpliv nasilnih prizorov kot ženske;
6. kljub morebitnemu vplivu nasilja v javnih medijih na nasilje v družbi ni povsem jasno, ali je ta vpliv zelo pomemben v primerjavi z drugimi morebitnimi vplivi, kot so na primer družinske razmere, nasilje in zloraba v družinskem krogu, vpliv staršev, revščina, vzgoja, rasizem, kulturna dezintegracija ali jemanje drog.

Poročanje o nasilju je preplavilo medijsko sceno. Najhuje pri tem je, da je največ nasilja v filmih in na televiziji. To pa sta medija, ki imata največji vpliv in ki najbolj spodbujata k posnemanju. Povsem gotovo je, da opazovanje nasilja vzpodbuja agresivnost. Žal je v medijih veliko več modelov agresivnosti kot pa prosocialnega obnašanja, npr. altruizma. Otroci presedijo v povprečju dve uri na dan pred TV sprejemnikom, mnogi tudi več. In že otroški TV programi so skrajno agresivni, v povprečju nudijo 25 nasilniških prizorov na uro (Musek, 1995).

1.4.2.1 Dileme o različnih medijskih vplivih

Ko govorimo o vplivu medijev, moramo imeti pred očmi več dejavnikov – moč sporočila (oblikovanost, večpomenskost), starost otroka ali mladostnika, njegovo socialno okolje, osebnostne značilnosti, kritičnost, znanje... Vse to vpliva na to, ali bo televizijsko nasilje imelo vpliv in kakšen sploh bo ta vpliv..

Vpliv je odvisen tudi od načina prikazovanja nasilja. Mediji lahko predstavijo nasilje, ki se je tudi v resnici zgodilo npr. v obliki dokumentarnega filma, reportaže, poročila. Lahko gre za konkretno predstavitev dogodka, oseb, kraja in časa, kot da je medij nepristranski opazovalec.

Drugi način je, da se mediji "vživijo" v eno izmed vlog, ali v napadalca ali v žrtev. Mediji lahko opravičujejo nasilje oz. ga skušajo različno ovrednotiti, lahko ga le omenjajo, nakažejo, ne da bi ga dejansko prikazali.

Gotovo niso samo mediji odgovorni za določeno agresivno obnašanje, so pa še posebej otroci lahko žrtve medijev, ker niso sposobni kritičnega odnosa ali realnega presojanja. Otroci prej zapadejo v agresivno obnašanje, ker ne poznajo alternativ, drugih rešitev, ker se počutijo nemočne in ogrožene. Pogosto se spomnijo rešitve, ki so jo videli na televiziji, in jo nekritično uporabijo.

Toda mediji niso edini krivec za takšno ravnanje. Navadno so to otroci, ki že trpijo, ki imajo težave v obnašanju, so čustveno ranjeni in navadno veliko časa preživijo pred televizorjem ali računalnikom. Taki otroci ali mladi imajo radi nasilne filme.

Otroci, ki se v konfliktnih situacijah odločajo za agresivno vedenje so pretežno tisti, ki gredo takoj po ogledu filma v posteljo. Nezmožnost pogovora in s tem povezane refleksije, nezmožnost vzpostavljanja kritične distance so lahko krivci za to, da ostanejo nasilne vsebine na kognitivni ravni ves čas žive. Otroci imajo pravico, da jih naučimo kritičnosti, v njih spodbujamo sposobnost refleksije, ki jim bo omogočala razlikovanje med medijskim in resničnim svetom in jim pomagala razviti avtonomen pogled na dogajanja, premišljena stališča in mnenja (Jeriček, 2000).

1.4.2.2 Preventivna vloga medijev

Na podlagi zapisanega lahko dobimo občutek, da mediji – televizija le negativno vzgojno vplivajo na ljudi, ko prikazujejo nasilje, toda to je le ena plat. Mediji, če jih uporabljamo v zmerni meri – kaj pomeni zmerna uporaba, lahko presodimo glede na količino časa, ki ga porabimo za ostale dejavnosti in aktivnosti – lahko pomenijo obogatitev otrokovega znanja. Vendar je vse odvisno od tega, kaj gleda.

Izobraževalne oddaje lahko otroke spodbujajo tako k fizični kot intelektualni aktivnosti, če so tako zastavljene. Veliko je oddaj, pri katerih otroci fizično sodelujejo: prepevajo, ploskajo in plešejo. Raziskava Mastermana (po Erjavec 1999: 64-67), ki je trajala tri leta in

je zajela otroke od 8 do 15 let je merila razumevanje in vrednotenje učinkov televizije na kognitivni ravni. Raziskava je pokazala, da imajo otroci dober spomin za tematske podrobnosti prikazanih programov. Nekatere programske oddaje imajo raje kot druge, pa tudi znotraj posameznih oddaj imajo oblikovano hierarhijo oddaj in jasno izražajo negativna ali pozitiven mnenja o njih.

Mastermanova raziskava (*ibid*) je tudi podprla aktivnost posameznika v procesu gledanja. Otroci so bili sposobni obnoviti glavno nit zgodbe v policijskih dramah, razbrali so prikrite dogodke in motive. Pri dramah in poljudnoznanstvenih programih so zapostavljali povezave s predhodnim znanjem. Raziskava je potrdila dejstvo, da je védenje oz. znanje, ki ga ima gledalec pred gledanjem, bistveno za razširitev znanja med gledanjem televizije; če ne razumem vsebine, ki mi jo prikazujejo, ne morem pridobiti novega znanja.

1.4.3 DEJAVNIKI VRSTNIKOV

Mlad človek se v svoji mladosti največkrat druži najprej s svojimi vrstniki iz soseske in s sošolci, nato pa začne ta krog ljudi širiti. Vpliv staršev se zmanjšuje in družba je tista, ki ima vedno večji vpliv na posameznika.

Za nekatere mladostnike družina in starši ne predstavljajo trdnega in zanesljivega psihološkega ozadja, ki pa je za mladostnika nujno potrebno. Poveča se odvisnost od vrstnikov. Vrstniška orientacija je za najstnike in mladostnike nekaj povsem normalnega, a le, če dopolnjuje še vedno pomembno vlogo staršev. Te vloge vrstniki ne morejo enakovredno nadomestiti. Z veliko odvisnostjo od vrstnikov se poveča verjetnost, da posameznik prevzame tudi morebitne negativne oblike obnašanja, ki jih goji vrstniška skupina. Poveča se tudi verjetnost, da se tak posameznik vključi v izrazito negativno skupino ali subkulturo npr. delikventno skupino (Musek, 1995).

Življenje mladostnika v družbi vrstnikov je vaja za življenje odraslega. Vloga vrstnikov je v adolescentnem obdobju velika. Vrstniki prevzemajo vrsto različnih vlog, ki oblikujejo mladostnikovo osebnost. Omogočajo razvoj občutka pripadnosti širši, ne le družinski skupnosti, urejanje in preizkušanje različnih socialnih vlog, učenje sodelovanja in lojalnosti, tekmovanja in pomoči drugemu. Pritisk vrstnikov odločilno spodbuja ali zavira določene oblike vedenja, ki so za posameznika v adolescenci lahko usodne tako v pozitivnem kot v negativnem smislu. Mesto med vrstniki vpliva na samopodobo in samopodoba vpliva na to, kakšno mesto posameznik zavzame v skupini. Tako iskanje in izpostavljanje različnim tveganjem kot varovanje pred njimi sta pomembno odvisna od vrednosti, posrednega in neposrednega vpliva vrstnikov (Blagojevič, 2000).

Vsaka mlada oseba si želi biti priljubljena med vrstniki. Neprijetnost pogosto pomeni socialno osamljenost in s tem povezano nesrečnost. V želji po večji priljubljenosti in spoštovanju med vrstniki pa se mlade osebe dostikrat pričenjajo družiti z vrstniki, ki že imajo svoj "sloves in ugled". Tako se dogaja, da mislijo, da počenja stvari, s katerimi bodo tudi oni dosegli ugled in spoštovanje med vrstniki, a počasi tonejo vedno globlje. Seveda pa je želja po priljubljenosti le eden izmed načinov, kako lahko mladi končajo v družbi nasilnih vrstnikov. Temu je treba dodati še številne druge razloge, ki pa se razlikujejo od posameznika do posameznika. Dejstvo je, da se osebe, ki niso nagnjene k

nasilju, nerade (oz. se ne) družijo z vrstniki, ki so nasilni. V njihovem krogu se bodo slej ali prej znašli v položaju, ko se jim bo določena situacija zdela skrajno nesmiselna in bodo resno premislili, ali je to pravi krog ljudi zanje. (Bučar-Ručman, 2004: 147-148).

To pa potrjuje tudi Tomorijeva, ki navaja, da si večina mladostnikov le izbira družbo, ki okvirno goji vrednostni sistem in poglobljena življenjska navodila v skladu s tistimi, ob katerih so odraščali. Konstruktivni, zares gotovi vase in v okolje bolj harmonično vključeni mladostniki odklanjajo prestopniško vedenje. (Tomori, 2000: 93-97).

Nasilje med vrstniki vključuje različne oblike namernih agresivnih ravnanj, ki jih vrstnik ali skupina vrstnikov izvaja nad posameznim otrokom oziroma mladostnikom. Nasilje med vrstniki se dogaja v osnovnih in srednjih šolah, zavodih, mladinskih domovih, pa tudi že v vrtcih in v drugih ustanovah, namenjenih otrokom in mladostnikom. Pojav nasilja ni omejen samo na prostor ustanove, temveč se dogaja tudi v okolici šole, zavoda, tudi v družini kot nasilje nad sorojenci. Oblike nasilja so različne. Nekatera nasilna ravnanja so direktna ter hitreje in lažje vidna in prepoznavna (npr. pretepanje, brcanje, zmerjanje, žaljenje ...). Nasilje pa je lahko tudi prikrito, indirektno (npr. obrekovanje, namerno izločanje iz skupine, manipuliranje s prijateljstvi ...). Nasilje se lahko dogaja dalj časa. Otroka oziroma mladostnika lahko ustrahuje in trpinči en nasilnež, pogosto pa se nasilneži združujejo v skupine.

Vrstniško nasilje, ki se nedvomno dogaja v vseh šolah in dijaških domovih, obsega različne pojavne oblike ustrahovanja, to je psihičnega in fizičnega nasilja in temelji na neenakosti ter zlorabi moči. Opredeljuje ga tudi sosledje nasilnih ravnanj, ki se lahko stopnjujejo. Policija obravnava le manjši del pojavnih oblik vrstniškega nasilja, ki ima znake kaznivih dejanj. Ostala tovrstna dejanja ostajajo prikrita ali pa jih obravnava šolska svetovalna služba.

Raziskave, opravljene v različnih državah v zadnjih dvajsetih letih so pokazale, da je nasilje v šoli zelo pogost pojav v vseh evropskih državah. Nič neobičajnega ni, da v različnih in številnih anketah, opravljenih med učenci, kar tretjina do polovica učencev poroča, da so na tak ali drugačen način vmešani v različne oblike nasilja, ki ga označujemo tudi z angleškim izrazom bullying. Dejanski obseg tega pojava je težko meriti; raziskave so

sicer dobrodošle za naše razumevanje problema, vseeno pa je njihov rezultat odvisen od razumevanja, pojmovanja ter stališč ljudi do nasilja. Prav tako pa je večini ljudi, posebej mladih, samim sebi težko priznati kaj se jim dogaja, še težje pa je to priznati drugim. Otrok ali mladostnik, ki je žrtev nasilja, je ujet v mrežo nasilnega ravnanja vrstnika oziroma vrstnikov. Velikokrat je ustrašovan in ne upa povedati, kaj se mu dogaja. S problemom nasilja v šoli se tudi pri nas srečuje vedno več osnovnih in srednjih šol ter drugih vzgojno-izobraževalnih ustanov. Nobena institucija sama ne more uspešno preprečevati tega nasilja, zato se morajo institucije, pa tudi družba nasploh, povezovati in delovati usklajeno. Tako za nasilneža kot za žrtev pa je pomembno, da se na pojav nasilja primerno odzove tudi okolica, to je starši in šola. (Mušič, 2004).

Mladostniško nasilje ali agresija postaja eno od ključnih vprašanj, s katerim se srečujejo v prvi vrsti mladi sami, posledično pa seveda tudi vse vzgojne in druge ustanove, v katere se mladi vključujejo. V zadnjih letih je opazen zlasti porast nasilja med mladimi. Problem medvrstniškega nasilja je še posebej izpostavljen v šolah, čeprav ni zanemarljiv niti v neformalnih okoljih, kjer se srečujejo mladi, npr. na ulici. Mladostniško nasilje je večplasten pojav, ki ga pogojujejo različni vzroki in se manifestira v različnih oblikah. Kompleksna stvarnost mladostniškega nasilja zato sama po sebi kliče po kompleksnih, večplastnih odgovorih. V strokovni literaturi se je za mednarodno uporabo pojma medvrstniško nasilja ustalila beseda angleško - kitajskega izvora *bullyng*. Beseda pomeni od vsakega nekaj med naslednjimi možnimi izrazi: vrstniško ustraševanje, trpinčenje, nasilje, zafrkavanje, zlorabljanje, grožnje, maltretiranje, šikaniranje, mučenje (Lisec, 2004).

Eno od možnosti za preprečevanje mladostniškega nasilja predstavljajo programi za učenje konstruktivnega reševanja stisk in razvoja socialno pozitivnega odnosa do izobraževanja in dela, programi, ki temeljijo na zmanjševanju in odpravi psihičnih stisk in omogočajo dejavnost, v kateri lahko mladi doživljajo uspešnost in samospoštovanje (Velic, 2004).

1.4.3.1 Spodbujanje pozitivne samopodobe

Samopodoba je predstava, podoba, lik ki si ga človek ustvari o samem sebi. To podobo si najpogosteje ustvarimo na osnovi povratnih informacij, ki nam jih daje naše socialno okolje. Zmeraj primerjamo svojo samopodobo s tem, kar nam o nas sporočajo pomembni drugi.. Če so njihovi odzivi skladni s tem, kar o sebi mislimo sami, se nam samovrednost povečuje in utrjuje. Če pa so odzivi večkrat in daljši čas slabši od pričakovanih, se nam samovrednost močno znižuje. Pri otrocih, ki so v šoli neuspešni, ki jih starši ne podpirajo in tudi vrstniki ne marajo, lahko opazimo nastopaštvo in napadalnost. Gre za oblike vedenja, s katerima skušajo pritegniti pozornost, pogosto pa se za tem skriva nizka samopodoba, premajhno zaupanje vase in občutki nesprejetosti. Pomemben vpliv pri oblikovanju samopodobe imajo družina, šola in otrokovi vrstniki. Otrok, ki ima pozitivno samopodobo in zaupa vase, lažje in hitreje navezuje socialne odnose, si pridobiva občutek pripadnosti in mu ni potrebno hlastati po užitkih ter se vesti nastopaško in napadalno.

Če si učenci zaupajo, verjamejo svojim sposobnostim, so bolj pripravljeni spoprijeti se z zahtevnimi situacijami in jih tudi obvladati in razreševati. Ker je od samopodobe odvisno, kako rešujemo probleme, kako vzpostavljamo odnose, koliko se vključujemo v skupine, kako se vedemo, je potrebno veliko pozornosti posvetiti razvoju pozitivne samopodobe (Šinkovec, 2003).

1.4.3.2 Kako pomagamo otroku do boljše samopodobe? (Šinkovec, 2003)

- Eden izmed pomembnejših dejavnikov je gotovo doživljanje uspehov pri igri in učenju. Ob uspehu se pojavijo občutki ponosa, zadovoljstva s seboj, medtem, ko ob neuspehu občutimo razočaranje nad seboj.
- Pomembno je vzpodbujanje otrok pri igri in učenju, izogibanje kaznovanju in dajanju vzdevkov ter neprimernemu komentiranju otrokove nespretnosti.
- Tudi pričakovanja glede uspehov in neuspehov naj bi bila razumna. Cilji naj bi bili postavljeni v skladu z otrokovimi zmožnostmi oziroma tako, da jih je mogoče s

- K stabilni samopodobi veliko prispevajo vzgojni prijemi staršev in tudi učiteljev. Če v družini prevladujejo hladni odnosi, močan nadzor, toga pravila vedenja, ki ne upoštevajo otrokovih trenutnih potreb, lahko otroci razvijejo slabšo samopodobo. Tudi pretirana popustljivost, vzgoja brez meja, nezahtevnost do otroka lahko vzbuja občutek negotovosti. Tak otrok razvije manjšo željo po spoznavanju in obvladovanju novega.
- Na razvoj visoke samopodobe ugodno vpliva vzgoja z razumevanjem otrokovih potreb, spoštljivi odnosi med starši in otroki, vzpodbujanje samostojnosti, odgovornosti, postavljanje jasnih meja med oblikami vedenja, ki so sprejemljive in tistimi, ki niso. V takem družinskem okolju se otrok počuti sprejetega, varnega ter razvije zaupanje vase.

1.4.3.3 Pomen preventivnih programov, ki vplivajo na vedenje mladostnikov

V zadnjih letih so se, še posebej na področju socialnega varstva, pojavili številni preventivni programi, s katerimi se želi vplivati na vedenje mladostnikov.

Kako se zares lotiti uspešnega preventivnega dela? Morda je to skupnostna strategija, ki omogoča razvoj profesionalnega dela na področju primarne, sekundarne in terciarne preventive z vzpostavitvijo mreže različnih dobro načrtovanih programov. Z izvajanjem preventivnih psihosocialnih dejavnosti lahko pomagamo mladim do odgovornega vedenja. Vendar pa morajo programi temeljiti na teoretičnih in praktičnih izhodiščih ne pa na zdravem razumu. Dobri nameni so vselej.

Vzpostavljena mreža dejavnosti s svojo odprtostjo in strokovno podporo omogoča učinkovito pomoč tudi z vključevanjem tistih, ki so nesebično pripravljeni pomagati sočloveku, pa za to nimajo ustrezne kvalifikacije. Dejavnosti se lahko izključujejo, vendar morajo temeljiti, če želimo biti uspešni, tudi na participaciji, upoštevanju in spoštovanju uporabnikov.

Primarna preventiva zajema kompleksno in vsakdanjo interaktivnost. V področje primarne preventive se vključujejo vsi za mladostnika bolj ali manj pomembni posamezniki in skupine. Za preventivo v tem smislu je značilno, da izvajamo ukrepe, dejavnosti ali psihosocialne akcije v smislu izboljšanja obstoječega stanja. Za vsako posamezno fazo morajo biti jasno definirane dejavnosti, ki so sprejemljive za posameznika, ki se nahaja v območju intervencije. Za primarno preventivo so pomembni tisti ukrepi, ki so usmerjeni v dvig kakovosti življenja in ki omogočajo razreševanje perečih psihosocialnih problemov ljudi v vsakdanjem življenju. V to področje sodijo splošni in specifični programi, ki so usmerjeni v pomoč mladim in drugim in ponujajo odgovore na vprašanja, ki se jim zastavljajo v obdobju odraščanja. To so predvsem vprašanja, ki so povezana z odraščanjem in spolnim dozorevanjem, psihosocialnim razvojem, z medsebojnimi odnosi, s čustvovanjem in vedenjem. Ob teh vprašanjih pa se mladim postavljajo tudi druge družbeno aktualne teme. Največkrat je to AIDS in pa problemi, ki so povezani z drogo, danes je morda v ospredju nasilje. V konceptu sekvencialne preventive se usmerjamo na odnose, tako interpersonalne kot tudi vse druge, npr. odnos do problema zasvojenosti. Droga, alkohol, tobak, televizija, itn. so samo snovi in stvari, ki jih uporabljamo zato, da bi zadovoljili svoje potrebe.

V primarni preventivi so simboli, vsebine, sporočila in jezik, ki ga uporabljamo, drugačni kot pa so v sekundarni in terciarni. Zato morajo programi temeljiti na tistem, kar uporabniki definirajo kot problem (participacija), čeprav bi to moralo biti samoumevno v vsaki psihosocialni intervenciji ali dejavnosti. (Raičević, 2004)

1.4.4 DEJAVNIKI ŠOLE

Izobraževalni sistemi izobražujejo predvsem za poklic ne za življenje. Znanje in veščine potrebne za zadovoljujoče odnose in srečno življenje, so gotovo pomembnejše od številnih na pamet naučenih podatkov, ki jih hitro pozabimo in jih praviloma v življenju tudi ne potrebujemo.

Danes pa je to znanje na žalost v veliki meri še vedno omejeno na strokovne kroge svetovalnih in terapevtskih delavcev, pa tudi to ni nobeno zagotovilo, da bodo omenjeni profili uspešni ali srečni v svojem zasebnem življenju.

Šola kot institucija z izrazito storilno naravnostjo povzroča tekmovalnost in tako ustvarja možnost za agresivno vedenje učencev (Bitenc, 1999: 30).

K vse večji tekmovalnosti in s tem k naraščajočem pritisku na otroke vodi naraščajoč pomen izobrazbe v družbenem, javnem in zasebnem življenju. Izobrazba je v visoko modernih družbah eden ključnih elementov mladosti, tako, da se mladost lahko definira kot izobraževalni moratorij (Ule Nastran, v Mecin Čeplak, 1999: 5).

Na nasilno vedenje otroka lahko šola vpliva z naslednjimi dejavniki (Lampe in ostali, 2002: 19):

- splošno neugodno psihosocialno ozračje šole (velikost šole, veliko število učencev, red v šoli, prisila ali kaznovanje);
- učiteljeva osebnost (strog, popustljiv, nedosleden, nerazumevajoč, nepravilen);
- prevelika storilnostna naravnost šole (povečana storilnostna naravnost šole spodbuja tekmovalnost; mnogi učenci niso kos visokim zahtevam šole, zaradi neuspeha izgubljajo voljo do učenja in prizadevanja v šoli, vse to pa spodbuja razne odpore in nasilno vedenje);
- neugodni odnosi med otroki (posmeh, preganjanje, trpinčenje, ustrahovanje, izsiljevanje);
- nezmožnost gibanja in drugačnega telesnega sproščanja (otroci, ki morajo veliko časa preživeti v istem prostoru, v isti skupini, ne sproščajo svoje napetosti s športom itd.).

1.4.4.1 Strah pred šolskim neuspehom

Empirični podatki, dobljeni na vzorcu osmošolk in osmošolcev v Sloveniji (raziskava Centra za socialno psihologijo pri IDV-FDV, ki je bila opravljena oktobra leta 1998 v Sloveniji na vzorcu 1687 osmošolk in osmošolcev), potrjujejo tezo o izjemnem pomenu šolskega uspeha za mlade in njihove starše: šolski uspeh je na lestvici vrednost 77,1 % vprašanih označilo kot zanje zelo pomemben. Strah pred šolskim neuspehom kot zelo velik osebni problem občuti 38,5 % vprašanih, nadaljnjih 45,7 % pa kot srednje velik osebni problem (Mecin Čeplak, 2000:124-125).

1.4.4.2 Zakaj je nekatere otroke strah šole?

Žumer in Klemenčič (2007) poudarjata, da moramo upoštevati tri dejavnike: lastnosti otroka, družine in šole.

Lastnosti otroka:

- temperament (bolj je strah občutljive in socialno nespretno otroke),
- razvojni dejavniki (strah pred ločitvijo od mame, socialna nezrelost),
- učne težave (stalne negativne povratne informacije o neuspešnosti),
- izredno velike zahteve do samega sebe (strah pred oceno nižjo od 5),
- izkušnje iz preteklosti, ki zbuja strah (morebitna negativna izkušnja z učiteljem),
- čustvene motnje,
- telesna obolenja (ne more se zanesti na svoje zmogljivosti, odvisen je od drugih),
- gibalna nespretnost (strah pred uro telovadbe se lahko prenese na cel dan),
- telesna drugačnost,
- težave v odnosih z vrstniki.

Lastnosti družine:

- starši otroka ustrahujejo in kaznujejo (zaradi neuspeha v šoli so kaznovani doma),
- odnos družine do otroka (so preveč zaščitniški, prenašajo svoje strahove...),
- stresni dogodki v družini (otrok se boji, da bo starš odšel ko ga ne bo doma, ločitve, smrt, zato hoče biti stalno navzoč doma, da bi to lahko preprečil),
- druge spremembe v družini, ob katerih se otrok počuti ogroženega (npr. rojstvo sorojenca).

Lastnosti šole:

- psihosocialno ozračje šole (več strahu je v šolah, kjer kaznujejo in ustrahujejo, ne razumejo otrokovih stisk, kjer vlada vojaški red),
- učiteljeva osebnost (strog učitelj zbuja več strahu),
- prevelike zahteve šole (več je slabih ocen, ki otroku dajejo sliko njegove nesposobnosti, vedno več je lukenj v znanju, otrok ne vidi več izhoda iz stiske),
- neugodni odnosi med otroki (zasmehovanja, preganjanja, trpinčenja),
- strah pred ravnanjem šolskega osebja in strah pred neprijetnim šolskim okoljem (strah pred učiteljico, ki ga sili pojesti kosilo, ga ne pusti na stranišče med uro, strah pred kuharico, hišnikom, umazanimi sanitarijami),
- pojavi ki ogrožajo otroka na poti v šolo (pes, sosed, ki mu je razbil okno, otrok iz soseščine).

1.4.4.3 Pomen prostega časa za mlade

Prosti čas je čas, ki posamezniku daje več vednosti o sebi kot nekatere druge izkušnje časa (npr. delo, šola ...) in s tem bistveno prispeva k njegovi samouresnitvi.

Prosti čas lahko pomembno pripomore k uspešnejšemu spopadanju z izzivi v življenju – mladostniki med prostim časom vedno znova definirajo sami sebe skozi samoopazovanje in povratne informacije od drugih ter oblikujejo samopodobo in identiteto. Prostočasne

dejavnosti so za mlade pomembne, ker se preko tega oblikuje njihov socialni jaz in predstavljajo priložnost za izziv. Preko prostočasnih dejavnosti se mladi naučijo slediti svojim ciljem in se zanje potruditi. Ravno tako jim je preko prostega časa omogočeno raziskovanje različnih možnosti in vrednot. Mladostniki, ki so notranje motivirani, kar pomeni, da se dejavnosti udeležujejo zaradi dejavnosti same, zaradi zadovoljstva, ki jim ga aktivnost prinaša, se udeležujejo dejavnosti, v kateri je potrebno vložiti več truda in se čutijo dejavnostim bolj blizu, jih vzamejo "za svoje". Posameznik je motiviran, kadar se ne boji neuspeha, kadar doživlja dejavnost, kot zanj pomembno. Pomembno pa ni le, kako mladostnik doživlja dejavnost, ampak tudi, kako doživlja samega sebe. Zelo velik pomen ima za mladostnika njegov občutek lastne vrednosti, občutek samospoštovanja (Derganc, 2004: 36-46).

Kristan (1992) poudarja, da med zelo pomembne naloge preventive s strani šole, nujno sodita tudi izobraževanje in vzgoja za prosti čas. Nekaj vzgoje za prosti čas je prav gotovo pri rednem pouku, pomembnejše pa so šolske interesne dejavnosti, ki so eden najpomembnejših dejavnikov vzgoje za prosti čas. Izjemno mesto gre šoli, pri razvijanju prostočasnih aktivnosti, gre tudi zato, ker so mnogi zunajšolski pobudniki teh dejavnosti danes, večinoma tržno naravnani, takšne ponudbe pa si mnogi otroci in mladi ne morejo privoščiti.

Prosti čas je vedno pomembnejša kategorija, ne samo za zaposlene, temveč tudi za mlade. Šolanje se s svojo zahtevnostjo, storilnostjo in kompetitivnimi pritiski na posameznika približuje delovnemu svetu, še več, postaja vse bolj obremenilna dejavnost, ki zahteva vse več človekove energije in časa. Tudi mladi potrebujejo sprostitve, regeneracijo, kompenzacijo, vzdrževanje socialnih mrež in tako dalje. Prosti čas pa ima še eno pomembno dimenzijo, ki je posebej pomembna za mlade. Prosti čas ne pomeni samo večje svobodne izbire dejavnosti in odnosov, ampak pomeni tudi čas zmanjšane nadzora nad posameznikom in posameznico (Ule, 2000: 63).

1.5 MLADINSKI DOM MARIBOR

Predstavitev Mladinskega doma Maribor povzemam po njihovi spletni strani.

Mladinski dom Maribor je namenjen otrokom in mladostnikom v starosti od 8 do 18 let, dekletom in fantom, ki iz različnih razlogov ne morejo živeti s starši v svojih lastnih družinah ali družin nimajo. Življenje v stanovanjskih skupinah mladinskega doma Maribor nudi mladostnikom osnovne pogoje za oskrbo, vzgojo in izobraževanje. Za zdravo odraščanje in osebosten razvoj je za določen čas nadomestilo za dom in družino ter omogoča razreševanje stisk, zaradi katerih so se mladostniki na podlagi presoje strokovnih služb sploh znašli v kontekstu izvendružinske vzgoje.

Postopek sprejema se prične z zaprosilom pristojnih strokovnih služb, pisne ter ustne predstavitve problematike otroka in mladostnika. Sledi ogled v stanovanjski skupini: mladostnik, svojci, predstavnik centra za socialno delo in po potrebi še kakšna, za mladostnika pomembna odrasla oseba.

Mladostniku se predstavi življenje v stanovanjski skupini z vsemi pravicami in dolžnostmi. Mladostniku se omogoči, da se sam pogovori s prebivalci stanovanjske skupine in tudi od njih pridobi zase pomembne podatke. Mladostnika se seznani, da prihaja v ustanovo za prehodno obdobje, v katerem si bo pridobival izobrazbo, se učil prijetno in koristno izrabljati čas ter se naučil živeti v skupnosti stanovanjske skupine in širšem okolju, upoštevajoč lastne potrebe in potrebe drugih.

Delo v stanovanjski skupini je usmerjeno v upoštevanje položaja otroka oz. mladostnika in v upoštevanje ter zadovoljevanje njegovih individualnih potreb, želja in možnosti. Vzgojitelj s svojo 24-urno prisotnostjo skozi vse leto zagotavlja izvajanje vzgojne podpore. Široka paleta strokovnih prijemov, lokacijska in materialna pogojenost ter osebna angažiranost vzgojiteljev ustvarjajo življenje mladinskega doma Maribor.

Prostorski in kadrovske pogoji: 8 mladostnikov (deklet in fantov) in 4 vzgojitelji z ustrezno visoko izobrazbo humanistične smeri živijo v posamezni stanovanjski skupini. Eden od vzgojiteljev je »matični« dvema mladostnikoma; to pomeni, da ima v celoti pregled in skrbi za njegovo oskrbo, vzgojo in izobraževanje. Za mladostnika je »matični« vzgojitelj zanj pomembna odrasla, odnosna oseba, ki prevzema podobne odgovornosti kot starši v funkcionalni družini.

V stanovanjski skupini mladostniki skupaj z vzgojitelji prevzemajo skrb za urejanje notranjosti in zunanosti hiše, za lastne prostore, lastno garderobo, skupaj skrbijo za prehrano, nabavljajo hrano, opravljajo skupne obroke hrane, skrbijo za osebno higieno, učijo se organizirati in deliti dnevna opravila s sovrstniki; skratka, učijo se prevzemati odgovornosti in osvajajo spretnosti za samostojno življenje.

Mladostniki se izobražujejo v rednem okolju; v osnovnih in srednjih šolah v Mariboru. Srednješolci se zaradi specifičnosti svojega odraščanja in težav, ki so posledično vezane na to obdobje, v povprečju vključujejo v izobraževalne programe 3 + 2.

Prostočasne dejavnosti mladostniki preživljajo tudi v zunanjem okolju: v športnih društvih, klubih, prostorih, namenjenih za kulturne dejavnosti, itd. Skratka v vsem, kar ponuja okolje, v katerem živimo. Veliko je organiziranih izletov in preživljanja vikendov z namenom spoznavati bližnjo in širšo okolico.

Celostna oskrba ter vzgoja in izobraževanje otrok in mladostnikov je odgovorna in zahtevna naloga, za opravljanje le te je potrebno dobro sodelovanje z zunanjimi institucijami na vseh področjih življenja in dela.

"Matični" vzgojitelj sodeluje z za mladostnika pomembnimi zunanjimi institucijami, kot so: šole, zdravstvene ustanove, otroška bolnišnica, športni klubi, društva, centri za socialno delo, andragoški zavod, inštitut za rehabilitacijo, zavod za zaposlovanje, svetovalni center za otroke, mladostnike in starše itd.

Vzgojitelji so v stalnem telefonskem in (po potrebi) osebnem stiku s svojci mladostnikov. Temu področju dela daje ustanova velik poudarek, saj skupaj z družino raziskujejo nove rešitve. Za tiste, ki svojcev nimajo, vzgojitelj poskrbi, da se mladostnik poveže s kakšno odraslo osebo izven ustanove, ki je pripravljena vzdrževati stike z mladostnikom.

Mnogi mladostniki živijo v mladinskem domu do zaključka šolanja. Ves čas bivanja se vzdržujejo stiki s svojci, h katerim mnogi mladostniki po odhodu iz ustanove tudi odidejo. Za tiste mladostnike, ki nimajo sorodstvenega zaledja in zaključujejo šolanje ali so ga že zaključili, nimajo pa pogojev za samostojno življenje (občutek bojazni in izgubljenosti), je Mladinski dom Maribor pridobil mladinsko stanovanje, kjer jim osebje pomaga pri iskanju službe, razpolaganju z lastnim prihodki in jim svetujejo, kako živeti in se znajti v vsakdanjiku.

Mladinski dom Maribor je javni vzgojno-izobraževalni zavod, ki je bil ustanovljen s sklepom Vlade Republike Slovenije z dne 24. 7. 1997. Ustanovitelj zagotavlja domu sredstva za opravljanje javne službe v skladu z zakonom in drugimi predpisi.

2 PROBLEM

2.1 Opredelitev problema

Vsakemu otroku ni dano, da bi lahko živel, se izobraževal in odraščal v družini. Ko družina odpove in starši ne morejo več skrbeti za otroke, se postavi vprašanje bivanja in učenja osnovnih odnosov življenja teh otrok in mladostnikov.

Ena od alternativnih oblik, ki jih družba daje otrokom in mladostnikom, ki ne morejo živeti doma, ko njihova družina odpove, so stanovanjske skupine.

V raziskavo, ki sem jo opravila z anketo, je bilo vključenih 41 otrok in mladostnikov, fantov in deklet, ki bivajo v petih stanovanjih skupinah in dveh mladinskih stanovanjih.

V raziskavi sem želela dobiti odgovore na naslednja vprašanja:

1. Ali je mogoče z gotovostjo trditi, da so v družinah dejavniki (dogodki, odnosi, načini odzivanja, ipd.), ki generirajo, spodbujajo in stopnjujejo nasilje?
2. Kateri dejavniki so to?
 - ali je imel otrok občutek varnosti?
 - ali je prepričan, da ga imajo starši radi?
 - ali je imel občutek, da je zaželen?
 - ali ima občutek, da je vreden (ljubezni)?
 - ali je doživel (videl / slišal) prizore nasilja med staršema?
 - ali sta bila starša nasilna z njim?
 - ali je kdaj doživel občutek brezizhodnosti?
3. Kolikšen vpliv imajo posamezni naštetni dejavniki?
4. V kolikšni meri je lahko odrasla oseba (ali vrstnik) otroku v krizni situaciji v pomoč?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava je kvantitativna.

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

V raziskavi sem uporabila anketni vprašalnik, ki so ga izpolnjevali otroci in mladostniki v vseh stanovanjskih skupinah Mladinskega doma Maribor in v obeh mladinskih stanovanjih. Anketa je bila anonimna in sestavljena iz štirih delov:

1. splošni del - sociodemografski podatki,
2. družinske razmere,
3. preživljanje prostega časa,
4. nasilje.

3.3 Spremenljivke

Odvisne spremenljivke:

- varovalni dejavniki,
- dejavniki tveganja.

Neodvisne spremenljivke:

- spol,
- starost otrok oz. mladostnikov.

3.4 Populacija

Populacijo sestavljajo otroci in mladostniki, dekleta in fantje, v starosti od 11 do 22 let, ki živijo v petih stanovanjskih skupinah in dveh mladinskih stanovanjih Mladinskega doma Maribor.

3.5 Zbiranje in obdelava podatkov

Vsako stanovanjsko skupino in obe mladinski stanovanji sem obiskala dva- do trikrat. Z vzgojitelji, otroci in mladostniki sem želela vzpostaviti pristen stik, na osnovi katerega bi bilo naše sodelovanje čim boljše. Vzgojitelji so mi predstavili stanovanjsko skupino, dinamiko dela, in vlogo matičnega vzgojitelja.

Ob prvem srečanju z otroci in mladostniki sem jim predstavila namen mojega srečanja z njimi. Preko sproščenega pogovora o njihovem preživljanju prostega časa, šolskih obveznostih in sklepanja prijateljskih stikov sem želela z njimi vzpostaviti vzajemen odnos, v katerem bi se počutili varno in sprejeto.

Ob drugem srečanju smo se pogovarjali o njihovih odnosih v matični družini in o različnih oblikah nasilja.

Ob zadnjem srečanju so otroci in mladostniki izpolnili anketo. Vprašanja, ki so bila za otroke in mladostnike zahtevnejša sem posebej razložila in pojasnila. Predvsem mlajši otroci so potrebovali pomoč, zato smo anketo izpolnili skupaj.

Anketa je bila opravljena v mesecu septembru in oktobru 2007.

Zbrane podatke sem računalniško obdelala s programom SPSS.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

4.1 Analiza odgovorov

a) Splošni del

Tabela 1: Spolna struktura

SPOL	f	f (%)	Kumulativni %
Ženska	19	46,3	46,3
Moški	22	53,7	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 1: Spolna struktura

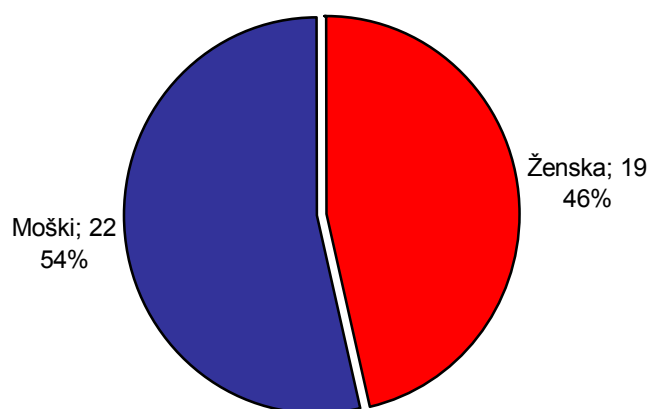
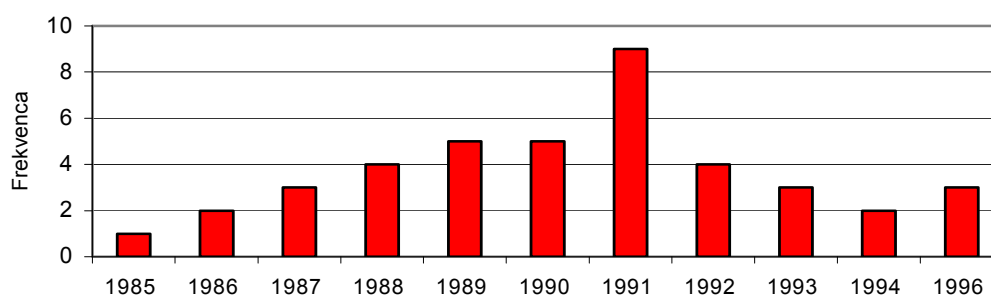

Tabela 2: Starostna struktura

STAROST	f	f (%)	Kumulativni %
letnica rojstva 1985	1	2,4	2,4
1986	2	4,9	7,3
1987	3	7,3	14,6
1988	4	9,8	24,4
1989	5	12,2	36,6
1990	5	12,2	48,8
1991	9	22,0	70,7
1992	4	9,8	80,5
1993	3	7,3	87,8
1994	2	4,9	92,7
1996	3	7,3	100,0
Skupaj	41	100,0	

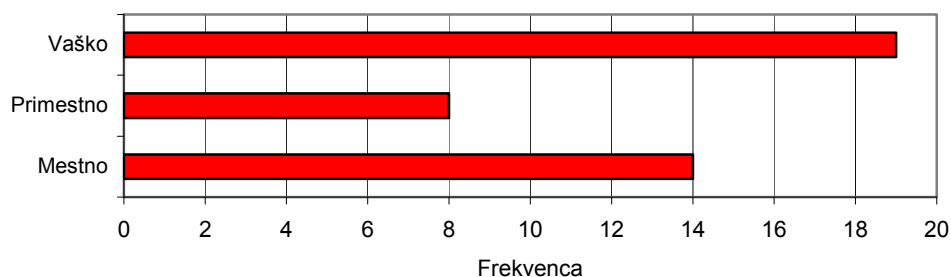
Grafikon 2: Starost

V starostni strukturi izstopajo mladostniki, stari 16 let. Najmanj je otrok v starostnem obdobju 13. let in mladostnikov starih med 21 in 22 let.

Tabela 3: Iz katerega okolja prihajaš?

OKOLJE	f	f (%)	Kumulativni %
Mestno	14	34,1	34,1
Primestno	8	19,5	53,7
Vaško	19	46,3	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 3: Okolje

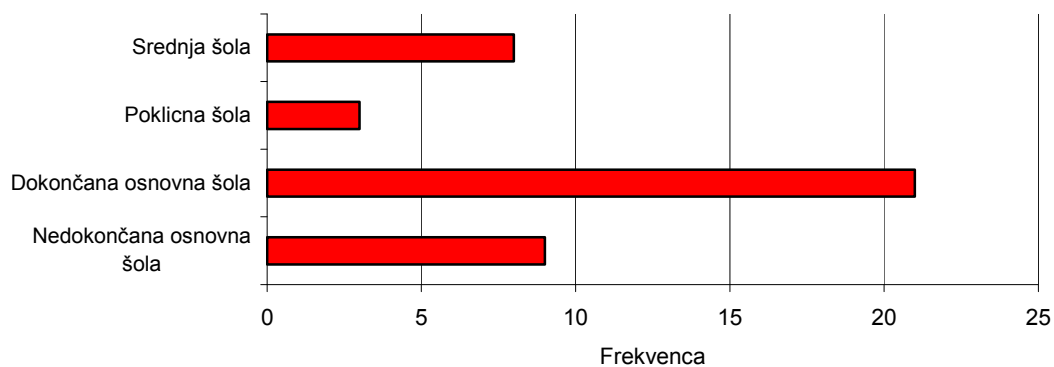

Porazdelitev glede na okolje, iz katerega otroci in mladostniki prihajajo je naslednje: 14 jih prihaja iz mestnega, 8 iz primestnega in 19 iz vaškega okolja.

Tabela 4: Katero šolo si končal/a?

ZAKLJUČENA IZOBRAZBA	f	f (%)	Kumulativni %
Nedokončana osnovna šola	9	22,0	22,0
Dokončana osnovna šola	21	51,2	73,2
Poklicna šola	3	7,3	80,5
Srednja šola	8	19,5	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 4: Zaključena izobrazba

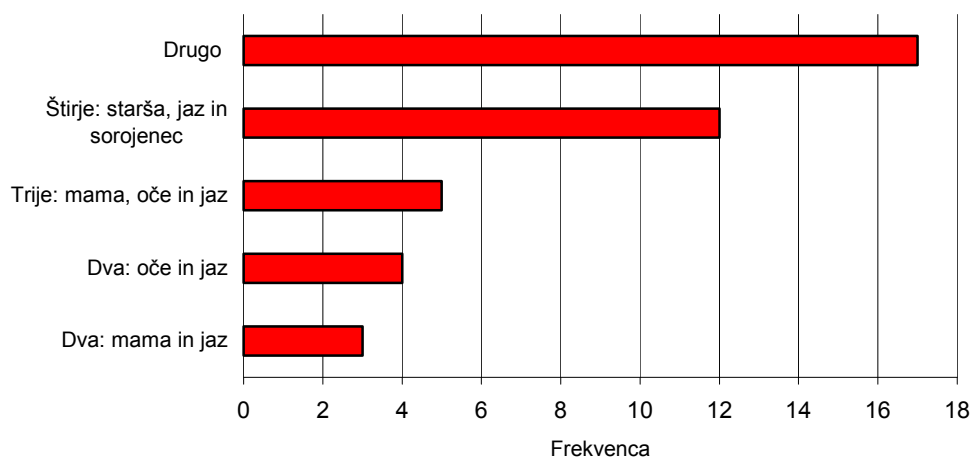

Večina anketiranih (51 %) ima dokončano osnovno šolo, to pomeni, da sedaj obiskujejo poklicno ali srednjo šolo. 8 jih študira oz. imajo službo in se počasi pripravljajo na samostojno življenje.

Tabela 5: Število članov družine

ČLANI DRUŽINE	f	(%)	Kumulativni %
Dva: mama in jaz	3	7,3	7,3
Dva: oče in jaz	4	9,8	17,1
Trije: mama, oče in jaz	5	12,2	29,3
Štirje: starša, jaz in sorojenec	12	29,3	58,5
Drugo	17	41,5	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 5: Število članov družine

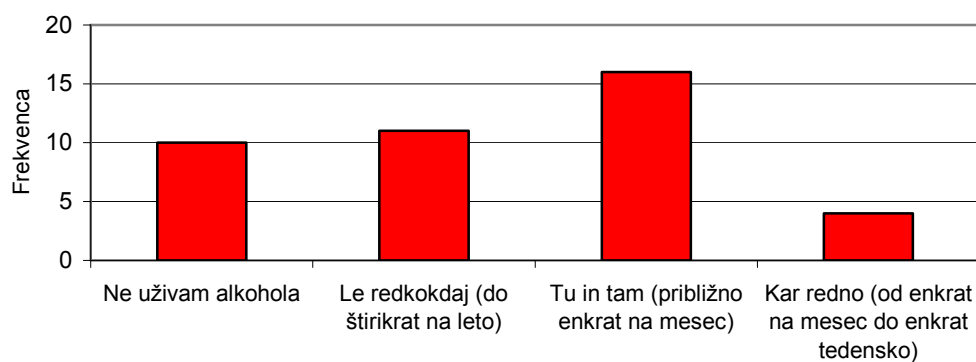
Na vprašanje o številu članov družine jih je 7 oz. 17,1 % odgovorilo, da prihajajo iz eno starševske družine, 5 oz. 12 % jih prihaja iz tričlanske družine, 12 oz. 29,3 % jih prihaja iz štiričlanske družine v kateri živijo še brat ali sestra. 17, oz. 41,5 % jih je odgovorilo, da v družini živijo še polbrati, polsestre, teta, ali babica.

b) Preživljanje prostega časa

Tabela 6: Ali uživaš alkohol in kako pogosto?

UŽIVANJE ALKOHOLA	f	f (%)	Kumulativni %
Ne uživam alkohola	10	24,4	24,4
Le redkokdaj (do štirikrat na leto)	11	26,8	51,2
Tu in tam (približno enkrat na mesec)	16	39,0	90,2
Kar redno (od enkrat na mesec do enkrat tedensko)	4	9,8	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 6: Uživanje alkohola

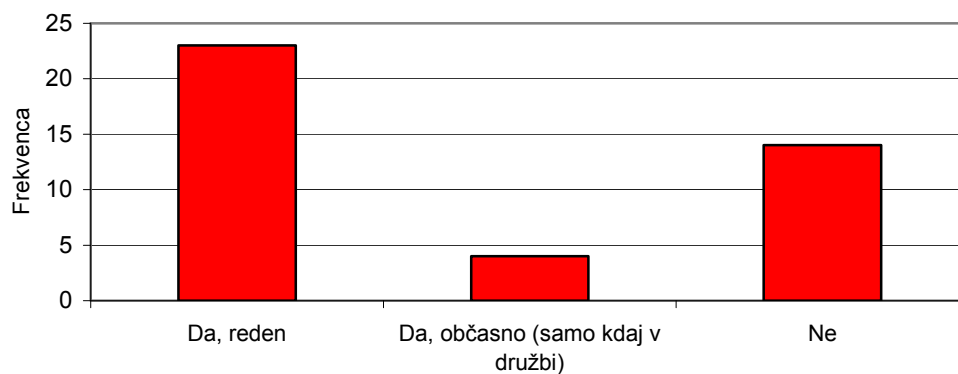

Glede pitja alkohola jih je kar 31 odgovorilo, da uživajo alkohol (bolj ali manj pogosto). Samo 10 jih alkohola ne uživa - to so predvsem najmlajši otroci.

Tabela 7: Ali si kadilec/ka?

ALI SI KADILEC/KA?	f	f (%)	Kumulativni %
Da, reden	23	56,1	56,1
Da, občasno (samo kdaj v družbi)	4	9,8	65,9
Ne	14	34,1	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 7: Ali si kadilec/ka

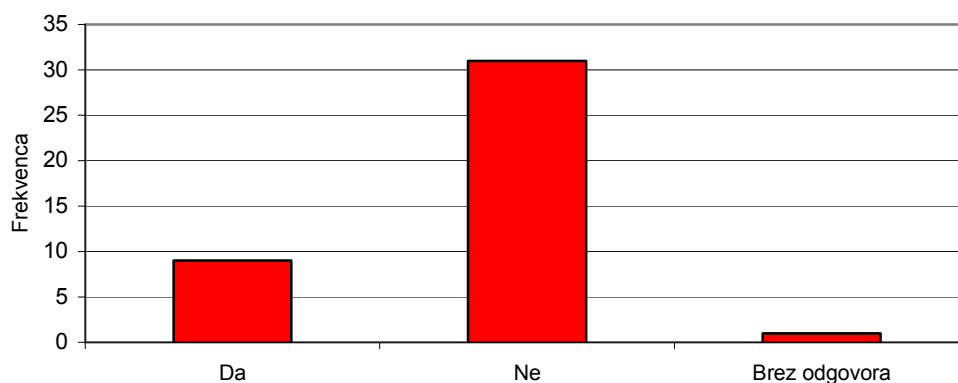

Na vprašanje "*Ali si kadilec/ka?*" jih je kar 65,9 % odgovorilo z da, od tega 56,1 % kot redni in 9,8 % kot občasni kadilec.

Tabela 8: Ali si poskusil/a kakšno prepovedano trdo drogo?

POSKUS UŽIVANJA TRDE DROGE	f	f (%)	Kumulativni %
Da	9	22,0	22,0
Ne	31	75,6	97,6
Brez odgovora	1	2,4	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 8: Poskus uživanja trde droge

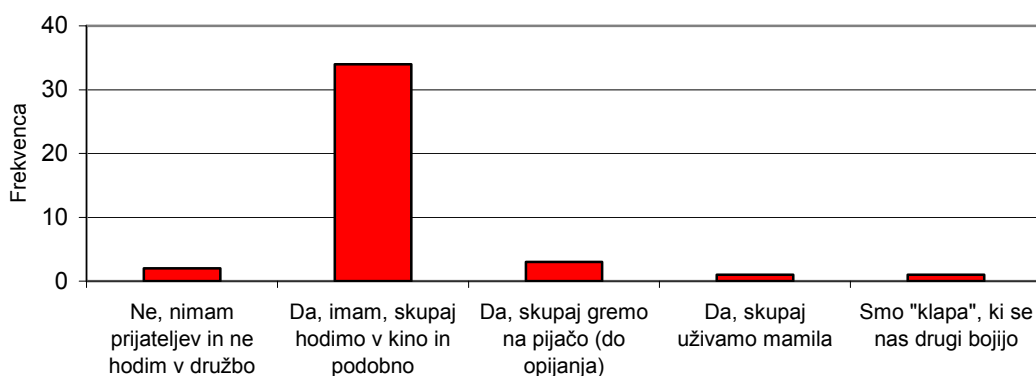

Na vprašanje "*Ali si poskusil/a kako prepovedano trdo drogo?*" jih je 22 % odgovorilo z da, navedli so: kokain, heroin, ecstasy, speed.

Tabela 9: Ali imaš prijatelje, s katerimi se v prostem času redno družiš?

PRIJATELJSTVO	f	f (%)	Kumulativni %
Ne, nimam prijateljev in ne hodim v družbo	2	4,9	4,9
Da, imam, skupaj hodimo v kino in podobno	34	82,9	87,8
Da, skupaj gremo na pijačo (do opijanja)	3	7,3	95,1
Da, skupaj uživamo mamila	1	2,4	97,6
Smo "klapa", ki se nas drugi bojijo	1	2,4	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 9: Prijateljstvo

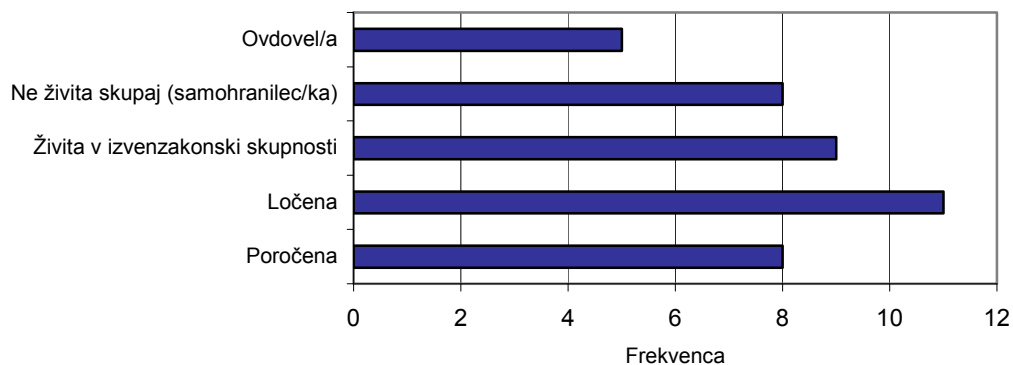
Večina anketiranih, skoraj 83 % je na vprašanje "*Ali imaš prijatelje, s katerimi se v prostem času redno družiš?*" odgovorilo, da imajo prijatelje in da skupaj hodijo v kino, na prireditve ipd. Samo 2 sta navedla, da nimata prijateljev in da ne hodita v družbo. 3 gredo s prijatelji na pijačo do opijanja, 1 ima družbo, v kateri uživajo mamila in 1 navaja, da so "klapa", ki se jih drugi bojijo.

c) Družinske razmere

Tabela 10: Ali sta tvoja starša poročena ali ne?

STAN STARŠEV	f	f (%)	Kumulativni %
Poročena	8	19,5	19,5
Ločena	11	26,8	46,3
Živita v izvenzakonski skupnosti	9	22,0	68,3
Ne živita skupaj (samohranilec/ka)	8	19,5	87,8
Ovdovel/a	5	12,2	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 10: Stan staršev

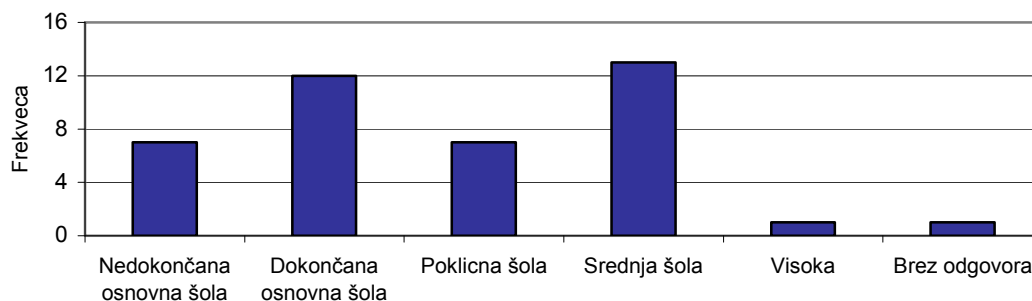

Skoraj tretjina jih je na vprašanje *o zakonski zvezi staršev* odgovorilo, da sta starša ločena, 8 da sta poročena, 9 da živila v izvenzakonski skupnosti, 8 je samohranilcev in 5 ovdovelih.

Tabela 11: Kakšno izobrazbo ima mati?

IZOBRAZBA MATERE	f	f (%)	Kumulativni %
Nedokončana osnovna šola	7	17,1	17,1
Dokončana osnovna šola	12	29,3	46,3
Poklicna šola	7	17,1	63,4
Srednja šola	13	31,7	95,1
Visoka	1	2,4	97,6
Brez odgovora	1	2,4	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 11: Izobrazba matere

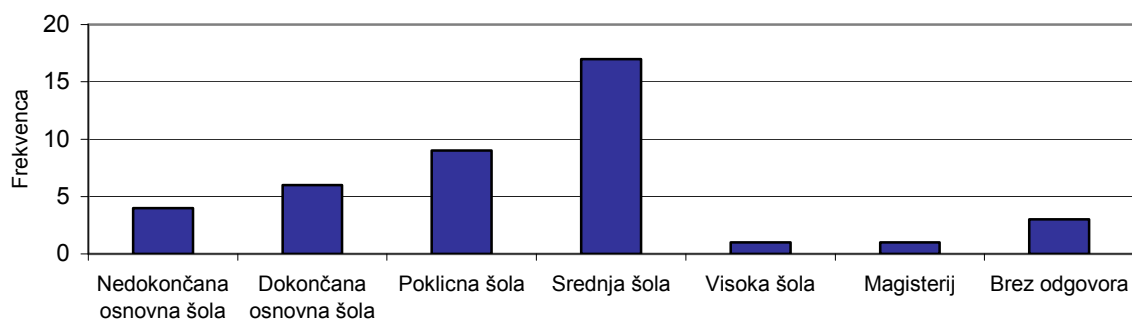

Na vprašanje *o izobrazbi matere* jih je skoraj polovica odgovorila, da ima mati nedokončano oz. dokončano osnovno šolo. Posledica tega je seveda tudi visoka brezposelnost matere (36 %).

Tabela 12: Kakšno izobrazbo ima oče?

IZOBRAZBA OČETA	f	f (%)	Kumulativni %
Nedokončana osnovna šola	4	9,8	9,8
Dokončana osnovna šola	6	14,6	24,4
Poklicna šola	9	22,0	46,3
Srednja šola	17	41,5	87,8
Visoka šola	1	2,4	90,2
Magisterij	1	2,4	92,7
Brez odgovora	3	7,3	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 12: Izobrazba očeta

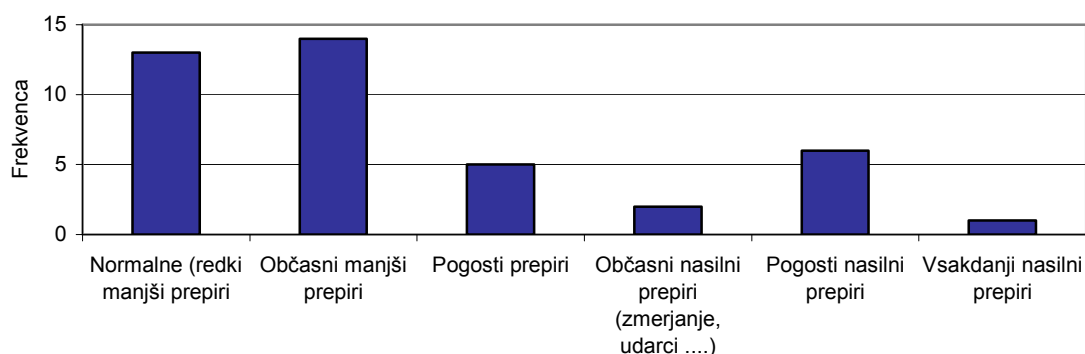

Rezultati na vprašanje *o izobrazbi očeta* so nekoliko boljši v primerjavi s tistimi o izobrazbi matere, saj ima četrtna očetov nedokončano oziroma dokončano osnovno šolo.

Tabela 13: Kako bi opisal/a svoje družinske razmere?

DRUŽINSKE RAZMERE	f	f (%)	Kumulativni %
Normalne (redki manjši prepiri)	13	31,7	31,7
Občasni (manjši) prepiri	14	34,1	65,9
Pogosti prepiri	5	12,2	78,0
Občasni nasilni prepiri (zmerjanje, udarci)	2	4,9	82,9
Pogosti nasilni prepiri	6	14,6	97,6
Vsakdanji nasilni prepiri	1	2,4	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 13: Družinske razmere

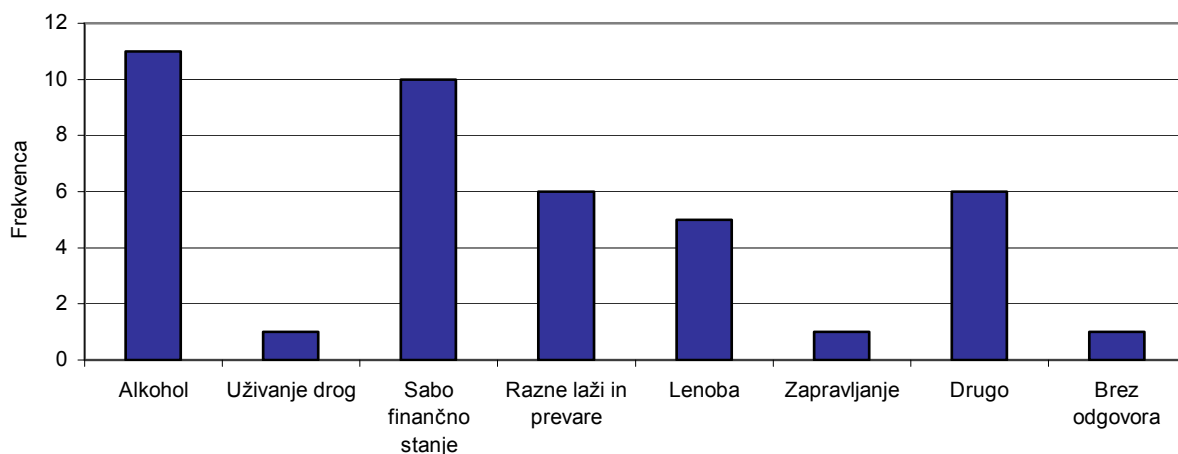
Zelo zanimivi so bili odgovori na vprašanje o družinskih razmerah. Skoraj 66 % jih je odgovorilo, da so njihove družinske razmere normalne, oz. da so v družini občasni manjši prepri.

V skupinskem pogovoru z njimi, jih je večina potožila, da so imeli pogoste prepri, velikokrat z nasiljem enega od staršev. Ko sem obdelovala anketo, se mi je postavljalo vprašanje kakšno je pravzaprav merilo anketiranih glede normalnih družinskih razmerij. Verjamem, da otrok oz. mladostnik, ki vse življenje živi v družini kjer so pogosti prepri, vzame to kot nekaj normalnega oz. prav nič neobičajnega in so to morda zanj "normalne družinske razmere"

Tabela 14: Kaj je najpogostejši vzrok prepirov?

VZROK PREPIROV	f	f (%)	Kumulativni %
Alkohol	11	26,8	26,8
Uživanje drog	1	2,4	29,3
Slabo finančno stanje	10	24,4	53,7
Razne laži in prevare	6	14,6	68,3
Lenoba	5	12,2	80,5
Zapravljanje	1	2,4	82,9
Drugo	6	14,6	97,6
Brez odgovora	1	2,4	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 14: Vzrok prepirov

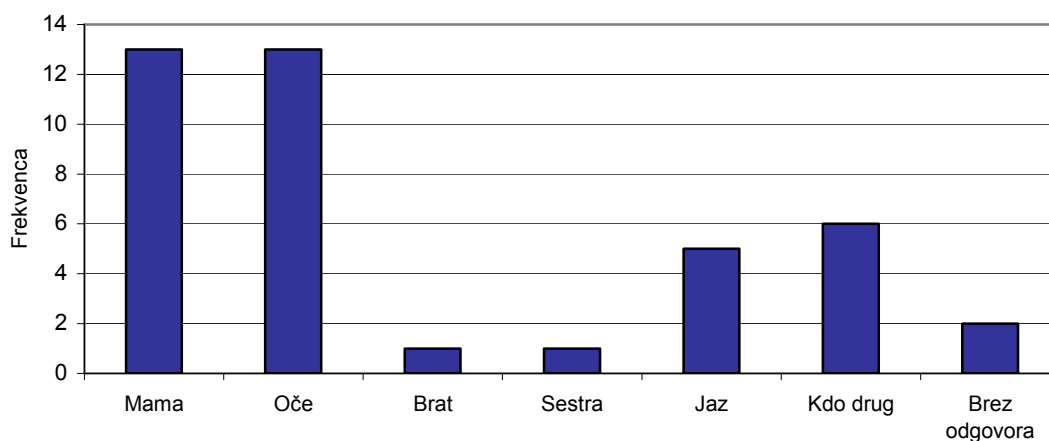

Kot vzrok najpogostejših prepirov, jih je dobra polovica navedla alkohol in slabo finančno stanje. Eno z drugim je precej povezano, saj ima uživanje alkohola največkrat za posledico slabo finančno stanje.

Tabela 15: Kdo ponavadi izzove prepire?

POZROČITELJ PREPIROV	f	f (%)	Kumulativni %
Mama	13	31,7	31,7
Oče	13	31,7	63,4
Brat	1	2,4	65,9
Sestra	1	2,4	68,3
Jaz	5	12,2	80,5
Kdo drug	6	14,6	95,1
Brez odgovora	2	4,9	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 15: Povzročitelj prepirov

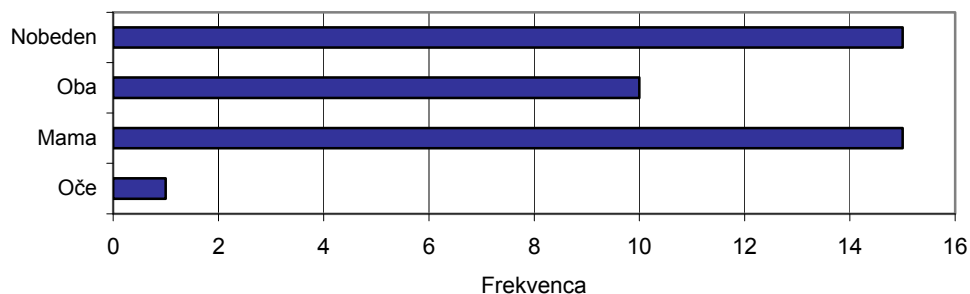

Na vprašanje *"Kdo ponavadi izzove prepire?"* jih je kar 63 % navedlo, da sta to oče oz. mati. Menim, da gre iskati vzroke na odgovore iz prejšnjega vprašanja. 5 jih je napisalo, da so sami povzročitelji prepirov, kot nekoga drugega so navajali: očim, teta in babica.

Tabela 16: Ali je kateri od staršev brezposeln?

BREZPOSELNOST	f	f (%)	Kumulativni %
Oče	1	2,4	2,4
Mama	15	36,6	39,0
Oba	10	24,4	63,4
Nobeden	15	36,6	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 16: Brezposelnost

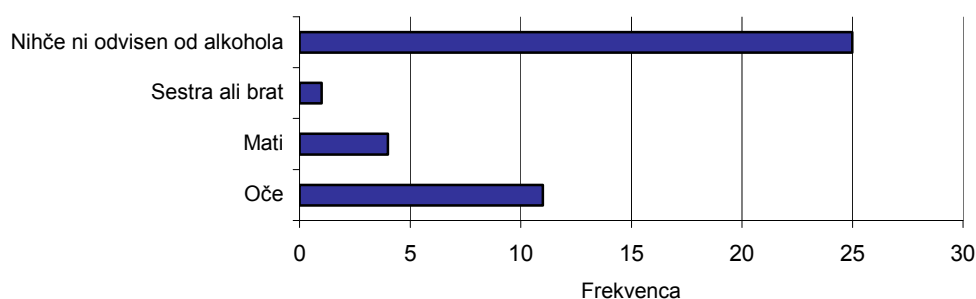

Na vprašanje *Ali je kateri o staršev brezposeln?* jih je skoraj četrtina odgovorila, da sta oba starša brezposelna. Posledica tega je seveda tudi finančna stiska teh družin.

Tabela 17: Ali imate v družini osebo, ki pogosto pije?

OSEBA V DRUŽINI, KI POGOSTO PIJE	f	f (%)	Kumulativni %
Oče	11	26,8	26,8
Mati	4	9,8	36,6
Sestra ali brat	1	2,4	39,0
Nihče ni odvisen od alkohola	25	61,0	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 17: Oseba v družini, ki pogosto pije

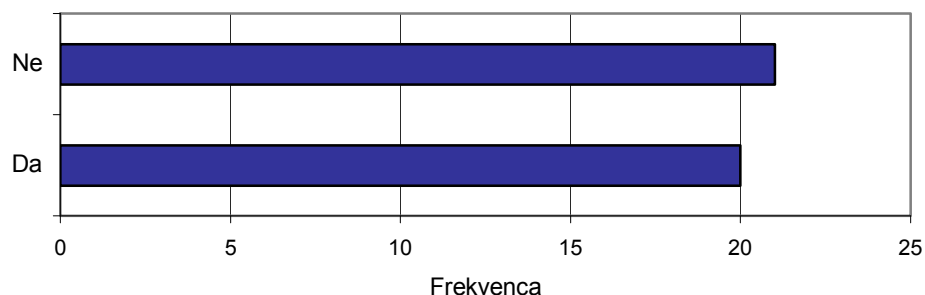

Na vprašanje *Ali imate v družini osebo, ki pogosto pije?* izstopa odgovor, da nihče v družini ni odvisen od alkohola. Morda sem eno od možnih odgovorov nekoliko preveč ohlapno definirala, saj menim, da so si otroci in mladostniki to razlagali vsak po svoje.

Tabela 18: Ali si kdaj zbežal/a od doma?

BEG OD DOMA	f	f (%)	Kumulativni %
Da	20	48,8	48,8
Ne	21	51,2	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 18: Beg od doma

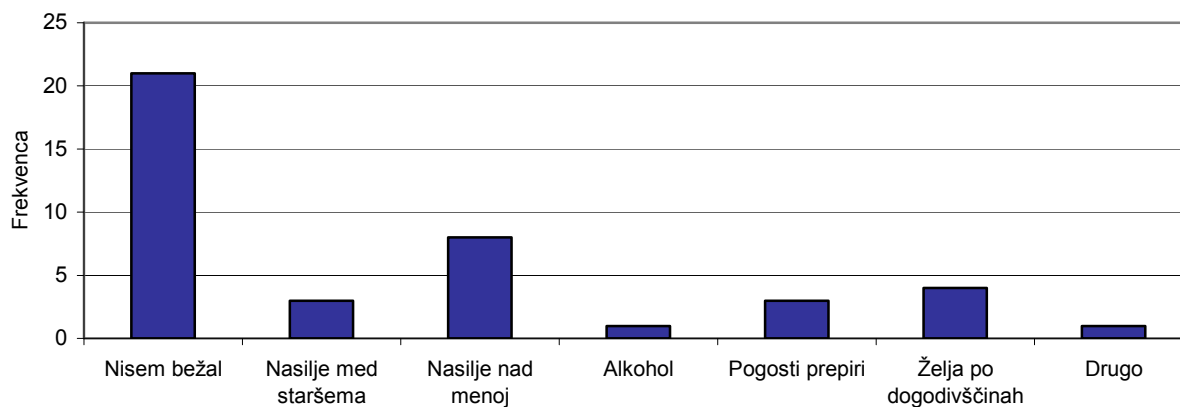

Glede bežanja od doma je rezultat odgovorov skoraj polovičen. Razlika je samo v tem, da so eni anketiranci bežali en ali dvakrat drugi pa tudi po desetkrat in več.

Tabela 19: Kaj je povzročilo beg?

VZROK BEGA OD DOMA	f	f (%)	Kumulativni %
Nisem bežal	21	51,2	51,2
Nasilje med staršema	3	7,3	58,5
Nasilje nad menoj	8	19,5	78,0
Alkohol	1	2,4	80,5
Pogosti prepiri	3	7,3	87,8
Želja po dogodivščinah	4	9,8	97,6
Drugo	1	2,4	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 19: Vzrok bega od doma

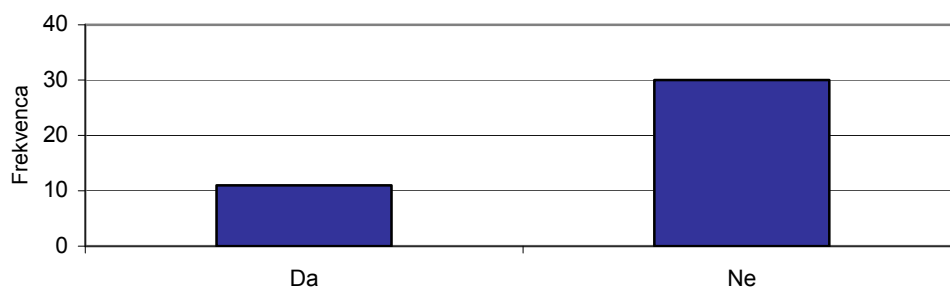
Najpogostejši odgovor na vprašanje *Kaj je povzročilo beg?* je bil *nasilje nad menoj* (skoraj 20 %). V srečanjih, ki sem jih imela z otroki je bilo zaznati, da so nasilje s strani staršev ali drugih bližnjih (najpogosteje očima) doživljali dlje časa.

d) Nasilje

Tabela 20: Ali si že bil/a žrtev napada na ulici?

ŽRTEV NAPADA NA ULICI	f	f (%)	Kumulativni %
Da	11	26,8	26,8
Ne	30	73,2	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 20: Žrtev napada na ulici

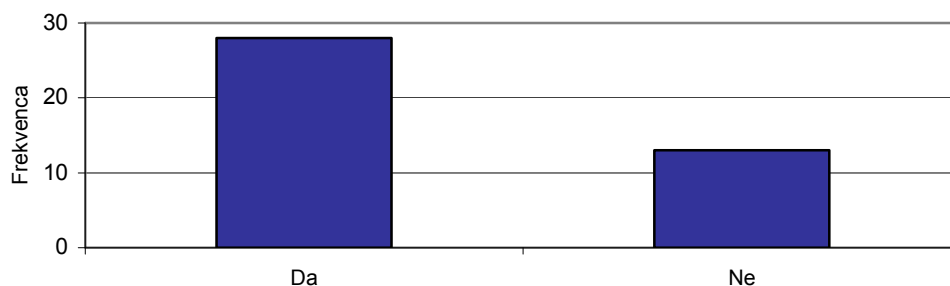

Skoraj tretjina anketiranih je odgovorila pritrdilno na vprašanje *Ali si že bil /a kdaj žrtev napada na ulici?* V pogovorih so pojasnili, da so imeli izkušnjo večjih ali manjših pretefov.

Tabela 21: Si bil/a kdaj udeležen/a v pretepu?

UDELEŽBA V PRETEPU	f	f (%)	Kumulativni %
Da	28	68,3	68,3
Ne	13	31,7	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 21: Udeležba v pretepu

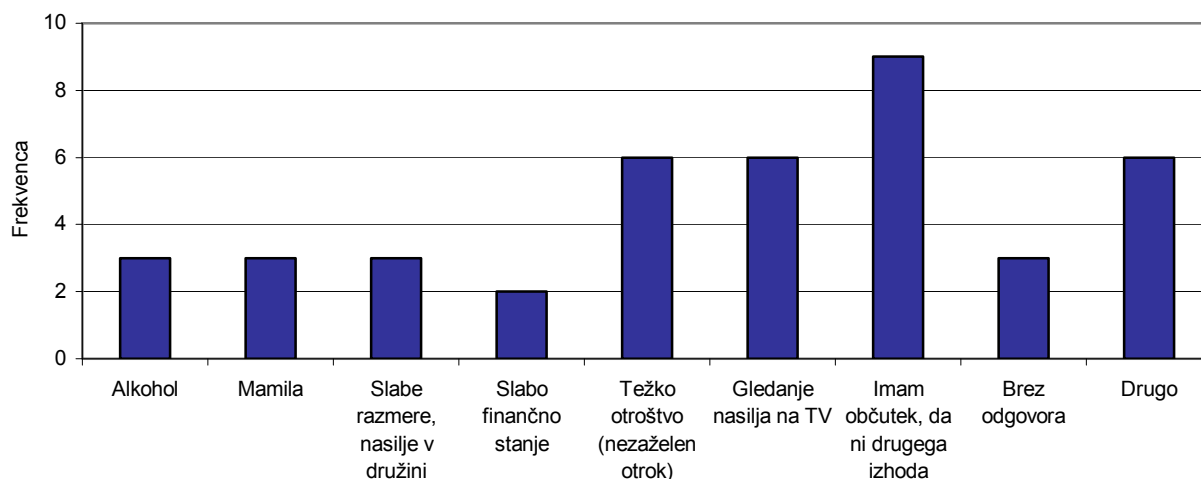

Na vprašanje *Ali si bil/a kdaj udeležen/a v pretepu?* je kar 28 oziroma dobrih 68 % anketiranih odgovorilo z da. To vprašanje sem kasneje v križnih povezavah tudi najpogosteje uporabila kot izhodiščno vprašanje v povezavi z dejavniki tveganja.

Tabela 22: Kaj je vzrok nasilnega vedenja?

VZROK NASILNEGA VEDENAJA	f	f (%)	Kumulativni %
Alkohol	3	7,3	7,3
Mamila	3	7,3	14,6
Slabe razmere, nasilje v družini	3	7,3	22,0
Slabo finančno stanje	2	4,9	26,8
Težko otroštvo (nezaželen otrok)	6	14,6	41,5
Gledanje nasilja na TV	6	14,6	56,1
Imam občutek, da ni drugega izhoda	9	22,0	78,0
Brez odgovora	3	7,3	85,4
Drugo	6	14,6	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 22: Vzrok nasilnega vedenja

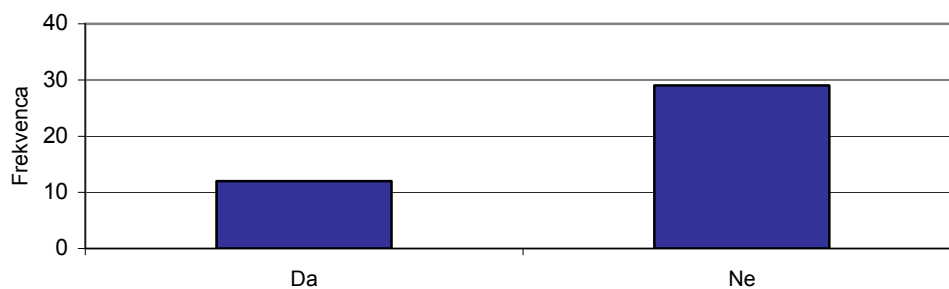

Kot vzrok za svoje nasilno vedenje jih je največ (skoraj četrtna) navedla: *imam občutek, da ni drugega izhoda*. Težko otroštvo in gledanje nasilnih vsebin na TV se pojavlja kot drugi najpogostejši razvoj (dobrih 14 %). Kot zadnja možna izbira med odgovori, *drugo*, je najpogosteje navedeno: zaradi fanta, ker so me izzivali, ker so mi bili nevoščljivi. Ta odgovor se prav tako pojavlja v dobrih 14 %.

Tabela 23: Ali si kdaj doživel/a spolno nasilje?

SPOLNO NASILJE	f	f (%)	Kumulativni %
Da	12	29,3	29,3
Ne	29	70,7	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 23: Spolno nasilje

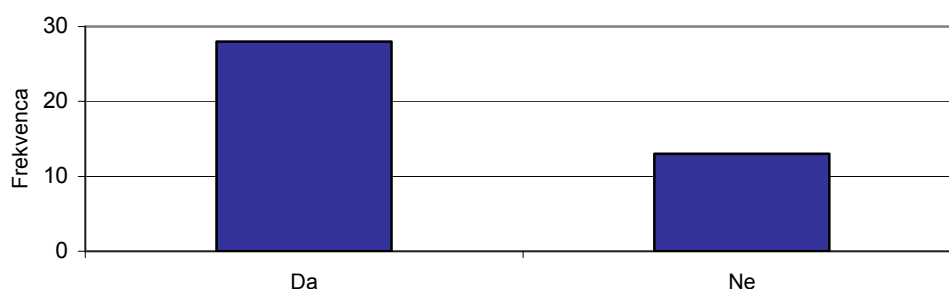

Tretjina anketiranih je na vprašanje *Ali si kdaj doživel/a spolno nasilje?* odgovorila pritrdilno. Na osnovi pogovorov z vzgojitelji lahko sklepam, da je ta procent veliko višji kot je prikazano v anketi.

Tabela 24: Ali si kdaj doživel/a psihično nasilje?

PSIHIČNO NASILJE	f	f (%)	Kumulativni %
Da	28	68,3	68,3
Ne	13	31,7	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 24: Psihično nasilje

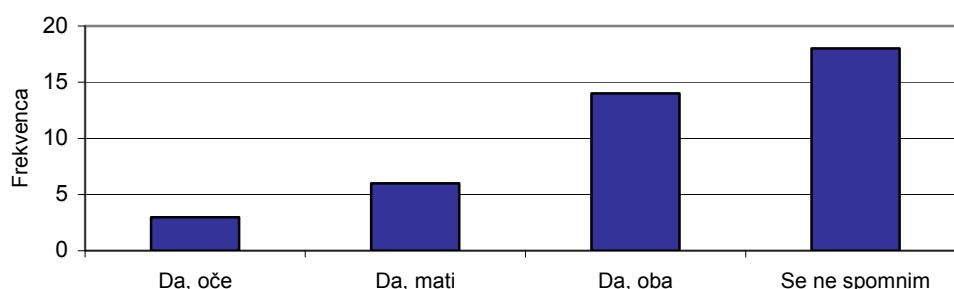

Izkušnjo psihičnega nasilja ima skoraj tri četrtine otrok oziroma mladostnikov. Na osnovi pogovorov z otroki oziroma mladostniki in vzgojitelji lahko sklepam, da so skoraj vsi imeli izkušnjo psihičnega nasilja, čeprav anketa kaže, da dobra četrtina te izkušnje nima.

Tabela 25: Ali sta ti kdaj oče ali mati govorila o svojem težkem otroštvu?

ALI STA OČE / MATI GOVORILA O SVOJEM TEŽKEM OTROŠTVU?	f	f (%)	Kumulativni %
Da, oče	3	7,3	7,3
Da, mati	6	14,6	22,0
Da, oba	14	34,1	56,1
Se ne spomnim	18	43,9	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 25: Ali sta ti kdaj oče ali mati govorila o svojem težkem otroštvu?

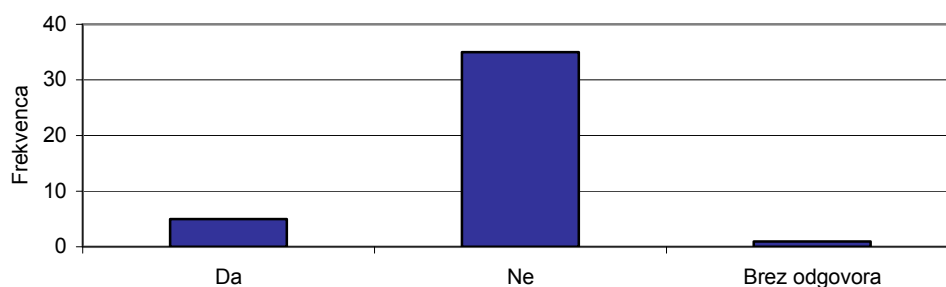

Na vprašanje *Ali sta ti kdaj oče ali mati govorila o svojem težkem otroštvu?* jih je skoraj polovica odgovorila, da se tega ne spomni. 14 anketiranih je napisalo, da sta o tem govorila oba starša.

Tabela 26: Ali misliš, da se nasilno vedenje podeduje?

ALI SE NASILNO VEDENJE PODEDUJE?	f	f (%)	Kumulativni %
Da	5	12,2	12,2
Ne	35	85,4	97,6
Brez odgovora	1	2,4	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 26: Ali se nasilno vedenje podeduje?

Skoraj vsi se menili, da se nasilno vedenje ne podeduje in temu ustrezen je tudi odgovor na naslednje vprašanje, kjer so prav tako skoraj vsi odgovorili, da se nasilnež lahko spremeni. V pogovoru z otroki oziroma mladostniki smo o tem vprašanju veliko govorili. Skoraj vsi so jasno poudarjali, da so okoliščine v družini tiste, v katerih se človek nauči nasilnega vedenja.

Tabela 27: Ali misliš, da se nasilnež lahko spremeni?

ALI SE NASILNEŽ LAHKO SPREMENI	f	f (%)	Kumulativni %
Da	39	95,1	95,1
Ne	1	2,4	97,6
Brez odgovora	1	2,4	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 27: Ali se nasilnež lahko spremeni?

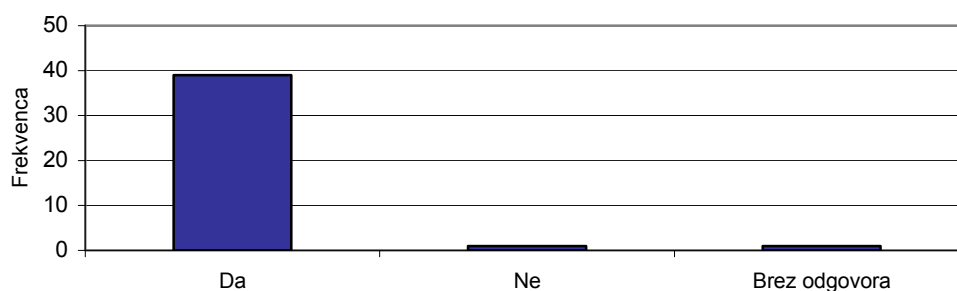

Tabela 28 a: V Mladinskem domu sem se naučil/a prevzeti odgovornost.

V MD SEM SE NAUČIL/A PREVZETI ODGOVORNOST	f	f (%)	Kumulativni %
Ne	6	14,6	14,6
Da	35	85,4	100,0
Skupaj	41	100,0	

Tabela 28 b: V Mladinskem domu sem se naučil/a ravnati z denarjem.

V MD SEM SE NAUČIL/A RAVNATI Z DENARJEM	f	f (%)	Kumulativni %
Ne	20	48,8	48,8
Da	21	51,2	100,0
Skupaj	41	100,0	

Tabela 28 c: V Mladinskem domu sem se naučil/a sožitja z ljudmi.

V MD SEM SE NAUČIL/A SOŽITJA Z LJUDMI	f	f (%)	Kumulativni %
Ne	14	34,1	34,1
Da	27	65,9	100,0
Skupaj	41	100,0	

Tabela 28 d: V Mladinskem domu sem se naučil/a sprejemati drugačne.

V MD SEM SE NAUČIL/A SPREJEMATI DRUGAČNE	f	f (%)	Kumulativni %
Ne	17	41,5	41,5
Da	24	58,5	100,0
Skupaj	41	100,0	

Tabela 28 e: V Mladinskem domu sem se naučil/a strpnosti in sočutja.

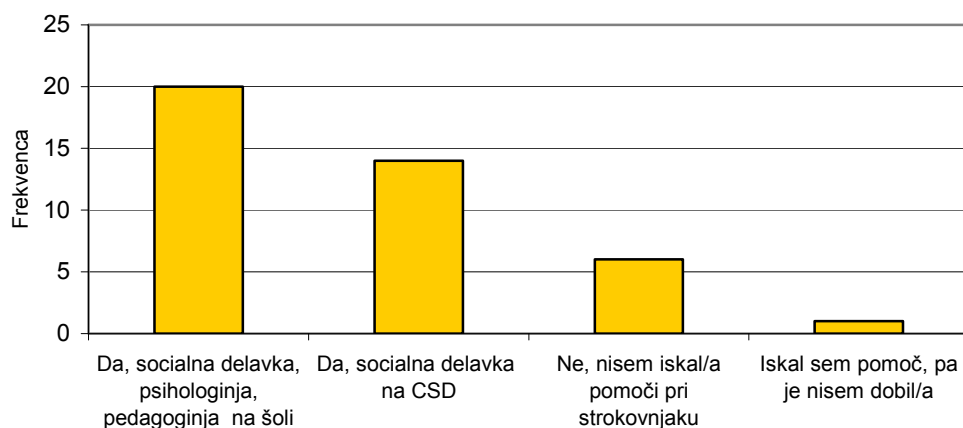
V MD SEM SE NAUČIL/A STRPNOSTI IN SOČUTJA	f	f (%)	Kumulativni %
Ne	22	53,7	53,7
Da	19	46,3	100,0
Skupaj	41	100,0	

Na ponujene odgovore *V Mladinskem domu sem se naučil/a* je v povprečju polovica anketiranih odgovorila z da, druga z ne. Izstopa odgovor na trditev: *naučil/a sem se prevzeti odgovornost*, saj je dobrih 85 % odgovorilo pritrdilno.

Tabela 29: Ali ti je v življenju pomagal kakšen strokovnjak?

POMOČ STROKOVNJAKA	f	f (%)	Kumulativni %
Da, socialna delavka, psihologinja, pedagoginja na šoli	20	48,8	48,8
Da, socialna delavka na CSD	14	34,1	82,9
Ne, nisem iskal/a pomoči pri strokovnjaku	6	14,6	97,6
Iskal/a sem pomoč, pa je nisem dobil/a	1	2,4	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 28: Pomoč strokovnjaka

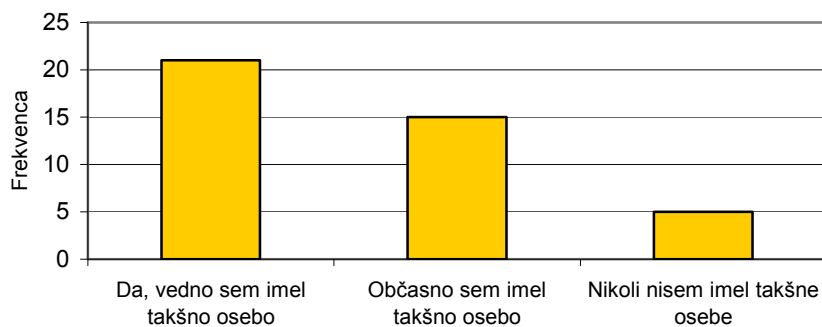

Na vprašanje *Ali ti je v življenju pomagal kakšen strokovnjak?* je skoraj 83 % anketiranih odgovorilo z *da*. Pomoč so iskali v šoli ali na CSD. Menim, da je zaskrbljujoč pritrđen odgovor: *iskal/a sem pomoč, pa je nisem dobil/a*, ("*niso mi verjeli*") čeprav je šlo samo za en primer.

Tabela 30: Ali si imel v življenju prijatelja/ico, na katerega si se lahko popolnoma zanesel/a?

PRIJATELJ/ICA, NA KATERO SEM SE LAHKO POPOLNOMA ZANESEL/A	f	f (%)	Kumulativni %
Da, vedno sem imel takšno osebo	21	51,2	51,2
Občasno sem imel takšno osebo	15	36,6	87,8
Nikoli nisem imel takšne osebe	5	12,2	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 29: Prijatelj/ica, na katero sem se lahko popolnoma zanesel/a

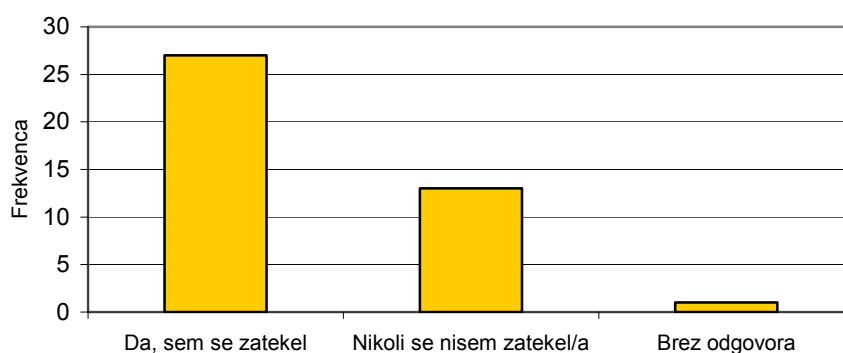

Vedno ali občasno v življenju, je imelo skoraj 88 % anketiranih prijatelja/ico, na katero so se lahko popolnoma zanesli. Odgovor kaže na to, da so v težkih trenutkih svojega življenja le imeli osebo, ki jim je bila na voljo. Odgovor ali so se v stiski k njej zatekli, pa kaže naslednja tabela.

Tabela 31: Ali si se v stiski zatekel/a k takšni osebi? (če si jo imel/a)

ALI SI SE ZATEKEL/A K ZAUPNI OSEBI?	f	f (%)	Kumulativni %
Da, sem se zatekel/a	27	65,9	65,9
Nikoli se nisem zatekel/a	13	31,7	97,6
Brez odgovora	1	2,4	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 30: Ali si se zatekel/a k zaupni osebi?

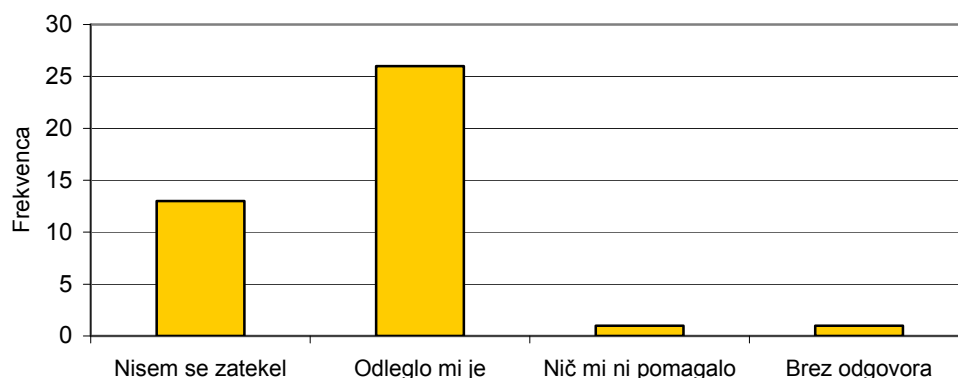

Kljub temu, da jih je zelo veliko (36 anketiranih) imelo zaupno osebo na katero so se lahko zanesli, pa se jih je le 27 k zaupni osebi res zateklo. Vzroki, so navedeni v nadaljevanju.

Tabela 32: Ali ti je bilo potem lažje? (če si se zatekel)

ALI TI JE BILO LAŽJE, ČE SI SE ZATEKEL/A K ZAUPNI OSEBI	f	f (%)	Kumulativni %
Nisem se zatekel	13	31,7	31,7
Odleglo mi je	26	63,4	95,1
Nič mi ni pomagalo	1	2,4	97,6
Brez odgovora	1	2,4	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 31: Ali ti je bilo lažje, če si se zatekel/a k zaupni osebi?

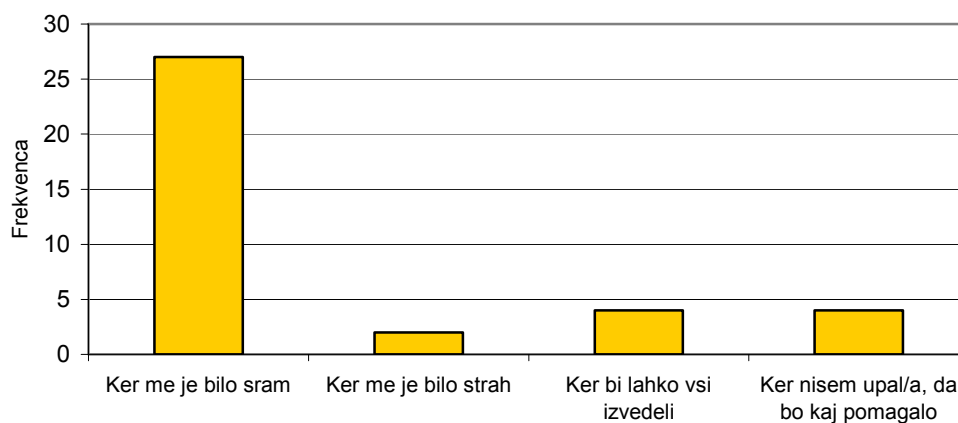

Razen dveh (od tistih, ki so se zatekli k zaupni osebi) je vsem ostalim odleglo, ko so poiskali pomoč zaupni osebe. Odgovor kaže na to, kakšno olajšanje čuti človek, če ima nekoga, h kateremu se lahko zateče v težkih trenutkih svojega življenja.

Tabela 33: Zakaj se nisi zatekel/a k taki osebi, če si jo imel?

K ZAUPNI OSEBNI SE NISEM ZATEKEL/A,	f	f (%)	Kumulativni %
Ker me je bilo sram	27	65,9	65,9
Ker me je bilo strah	2	4,9	70,7
Ker bi lahko vsi izvedeli	4	9,8	80,5
Ker nisem upal/a, da bo kaj pomagalo	4	9,8	90,2
Brez odgovora	2	4,9	95,1
Drugo	2	4,9	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 32: K zaupni osebi se nisem zatekel/a

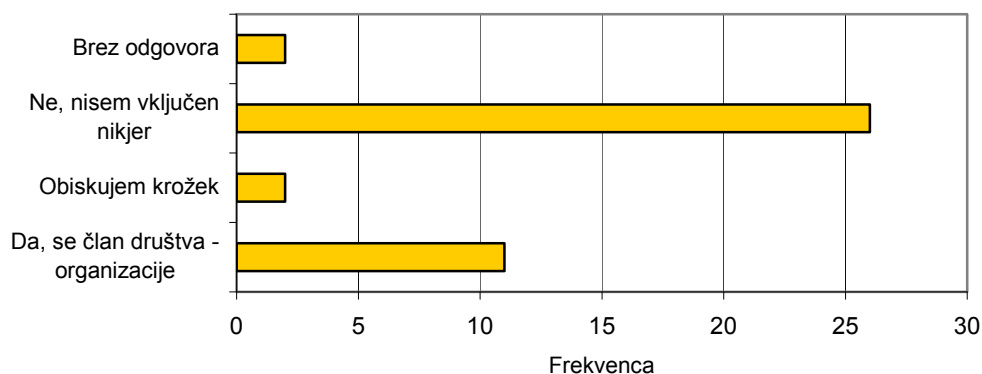
Najpogostejši razlog, med tistimi, ki se niso zatekli k zaupni osebi, ko jim je bilo hudo,

so anketirani navedli: *bilo me je sram* (skoraj 66 %). Čustvo sramu pomeni, da se človek čuti krivega v določeni situaciji in seveda toliko težje zaupa svojo težavo nekomu drugemu.

Tabela 34: Ali si član/ica kakega društva ali organizacije?

ČLANSTVO V DRUŠTVU ALI ORGANIZACIJI	f	f (%)	Kumulativni %
Da, se član društva - organizacije	11	26,8	26,8
Obiskujem krožek	2	4,9	31,7
Ne, nisem vključen nikjer	26	63,4	95,1
Brez odgovora	2	4,9	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 33: Članstvo v društvu ali organizaciji

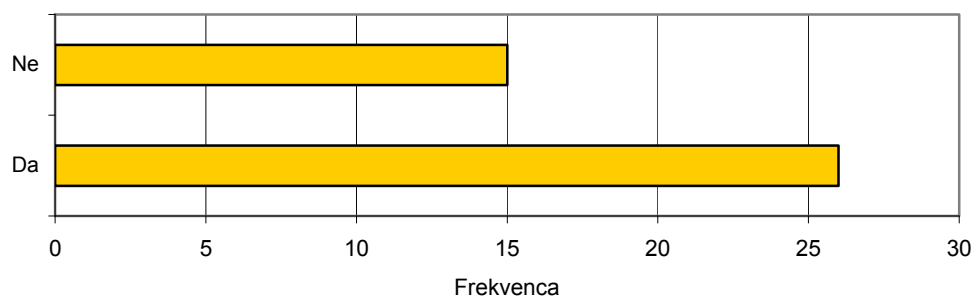

Večina (dobrih 63 %) anketiranih ni člani/ica nobenega društva ali organizacije, a se jih enak odstotek aktivno ukvarja s kakšno dejavnostjo (šport, glasba, ples, ipd), kar prikazuje spodnja tabela.

Tabela 35: Ali se redno ukvarjaš s kakšno dejavnostjo (športom, glasbo, plesom)?

AKTIVNO UKVARJANJE S ŠPORTOM, GLASBO, PLESOM ..	f	f (%)	Kumulativni %
Da	26	63,4	63,4
Ne	15	36,6	100,0
Skupaj	41	100,0	

Grafikon 34: Aktivno se ukvarjam s športom, glasbo, plesom ...

Od 26 anketiranih, ki so pritrdilno odgovorili, da se aktivno ukvarjajo s kakšno dejavnostjo, jih je največ aktivnih pri igrah z žogo (nogomet, košarka – predvsem fantje), dekleta se ukvarjajo s plesom, glasbo ali borilnimi veščinami.

4.2 KRIŽNE POVEZAVE - DEJAVNIKI TVEGANJA ZA POJAV NASILNEGA VEDENJA

Potem ko sem predstavila frekvenčne porazdelitve odgovorov na anketna vprašanja in jih komentirala, bom s križanji odgovorov najprej iskala povezave med postavko aktivnega nasilja, ki ga razkriva vprašanje: Ali si že bil kdaj udeležen/a v pretepu? (Vprašanje pred tem poizveduje o pasivni udeležbi pri nasilju.), in dejavniki tveganja.

Prvi možni dejavnik tveganja je uživanje alkohola.

Tabela 36: ALKOHOL IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?	
	Da	Ne
	Ali uživaš alkohol in kako pogosto?	Ali uživaš alkohol in kako pogosto?
	f	f
Ne uživam alkohola	4	6
Le redkokdaj (do štirikrat na leto)	8	3
Tu in tam (približno enkrat na mesec)	12	4
Kar redno (od enkrat na mesec do enkrat tedensko)	4	
Skupaj	28	13

Iz tabele je razvidno, da četrtna anketiranih ne uživa alkohola, nadaljnja četrtna pa samo ob praznikih. Med ostalo polovico je večina priložnostnih pivcev, štirje (desetina) pa rednih.

Ker sta se pretepa že aktivno že udeležili dobri dve tretjini anketiranih, najprej ugotavljam, da alkohol ni edini dejavnik tveganja. Očitno pa je, da je med tema dvema pojavoma statistično pomembna povezava. Med tistimi, ki redno uživajo alkohol, ni niti enega, ki bi se ne pretepal.

Tabela 37: VPLIV ALKOHOLA NA POJAV IZPOSTAVLJENOSTI NASILJU

Ali uživaš alkohol in kako pogosto?								
	Ne uživam alkohola		Le redkokdaj (do štirikrat na leto)		Tu in tam (približno enkrat na mesec)		Kar redno (od enkrat na mesec do enkrat tedensko)	
	Ali si že bil/la žrtev napada na ulici?		Ali si že bil/la žrtev napada na ulici?		Ali si že bil/la žrtev napada na ulici?		Ali si že bil/la žrtev napada na ulici?	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Da	1	10,0	3	27,3	5	31,3	2	50,0
Ne	9	90,0	8	72,7	11	68,8	2	50,0

Povezava med pojavoma statistično ni pomembna. (Tako izhaja iz Pearsonovega $\chi^2 = 5,98$ izračunanega za to križanje).

Med kajenjem in nasilniškim vedenjem ni statistično pomembne povezave, zato tudi ne proučujem tabele. Isto velja za uživanje drog, le da sodim, da se med tema dvema pojavoma povezava ni pokazala zaradi majhnega števila anketiranih in relativno manjše razširjenosti pojava uživanja drog.

Vpliv družbe (prijateljev) na posameznika je znan in nesporen. Spodnja tabela prikazuje povezavo pojava nasilništva in vpliva družbe.

Tabela 38: PRIJATELJI IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?	
	Da	Ne
	Ali imaš prijatelje, s katerimi se v prostem času redno družiš?	Ali imaš prijatelje, s katerimi se v prostem času redno družiš?
	f	f
Ne, nimam prijateljev in ne hodim v družbo	1	1
Da, imam, skupaj hodimo v kino in pod.	23	11
Da, skupaj gremo na pijačo (do opijanja)	2	1
Da, skupaj uživamo mamila	1	
Smo "klapa", ki se nas drugi bojijo	1	
Skupaj	28	13

Med spremenljivka je statistično pomembna povezava (Pearsonov $\chi^2 = 0,1$), če

upoštevamo asimptotično standardno napako.

Samo dva sta, ki med anketiranimi nimata prijateljev; eden, ki je že bil nasilen, in eden, ki ni bil. Ker je bilo med 41 anketiranimi kar 28 aktivno nasilnih, kaže, da odsotnost prijateljev ni dejavnik tveganja. Nasprotno pa družba zasvojenih z mamili in nasilniška klapa nedvomno vpliva na pojav nasilnega vedenja.

Tabela 39: UREJENOST ZAKONSKE ZVEZE IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?			
	Da		Ne	
	Ali sta tvoja starša poročena ali ne?		Ali sta tvoja starša poročena ali ne?	
	f	%	f	%
Poročena	4	14,3	4	30,8
Ločena	10	35,7	1	7,7
Živita v izvenzakonski skupnosti	4	14,3	5	38,5
Ne živita skupaj (samohranilec/ka)	6	21,4	2	15,4
Ovdovel/a	4	14,3	1	7,7
Skupaj	28	100,0	13	

Način, kako si dva, ki živita v partnerskem odnosu, skupnost organizirata, govori o tem, kako skupnost vrednotita, koliko resno (trajno) mislita z njo in ali se pri tem ozirata na otroke. Še vedno namreč govorimo o “urejeni” (izven-)zakonski skupnosti, kar naj bi bilo nasprotje manj urejenim. Otroci so v okolju bolj izpostavljeni, če sodijo v manj urejeno skupnost. Zato bi tudi to utegnil biti dejavnik tveganja. Ker je v vzorcu razmerje aktivno nasilnih in nenasilnih 2 : 1, bi ob odsotnosti medsebojnega vpliva ostalo to razmerje približno enako ali vsaj neznatno. Vendar opažam sledeče značilnosti:

1. Med otroki, ki živijo s poročenimi starši, je delež aktivno nasilnih enak nenasilnim.
2. Iz ločenih zakonov prihaja bistveno več nasilnih: 10:1.
3. Izvenzakonska skupnost se po učinku izenačuje z zakonsko.
4. Ločeno življenje in ovdovelost pomenita večjo izpostavljenost nasilništvu.

Tabela 40: IZOBRAZBA MATERE IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?			
	Da		Ne	
	Kakšno izobrazbo ima mama?		Kakšno izobrazbo ima mama?	
	f	%	f	%
Nedokončana osnovna šola	3	10,7	3	23,1
Dokončana osnovna šola	9	32,1	3	23,1
Poklicna šola	3	10,7	4	30,8
Sredja šola	11	39,3	2	15,4
Visoka	1	3,6		
Brez odgovora	1	3,6		
Skupaj	28	100,0	13	

Tabela 41: IZOBRAZBA OČETA IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?			
	Da		Ne	
	Kakšno izobrazbo ima oče?		Kakšno izobrazbo ima oče?	
	f	%	f	%
Nedokončana osnovna šola	1	3,6	2	15,4
Dokončana osnovna šola	5	17,9	1	7,7
Poklicna šola	4	14,3	5	38,5
Srednja šola	12	42,9	5	38,5
Višja / Visoka šola	1	3,6		
Magisterij	1	3,6		
Brez odgovora	3	10,7		
Skupaj	28	100,0	13	

Pričakovali bi, da je nasilniško vedenje vsaj deloma odvisno od izobrazbe staršev. (Znana je sintagma “primitivno obnašanje” in “primitivci pač”). Povezava med spremenljivkama kaže, da ne gre za statistično pomembno povezanost ($Hi^2 = 0,28$). Vendar ugotavljam, da je kvečjemu povezava med pojavom nasilništva v odvisnosti od srednje, višje in visoke izobrazbe staršev.

Tabela 42: KLIMA V DRUŽINI IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?			
	Da		Ne	
	Kako bi opisal/a svoje družinske razmere?		Kako bi opisal/a svoje družinske razmere?	
	f	%	f	%
Normalne (redki manjši prepiri)	8	28,6	5	38,5
Občasni manjši prepiri	11	39,3	3	23,1
Pogosti prepiri	4	14,3	1	7,7
Občasni nasilni prepiri (zmerjanje, udarci)	1	3,6	1	7,7
Pogosti nasilni prepiri	3	10,7	3	23,1
Vsakdanji nasilni prepiri	1	3,6		
Skupaj	28	100,0	13	100,0

Opazovanje vpliva družinske klime na pojav nasilništva pri mladostnikih kaže statistično pomembno povezavo med spremenljivkama. Zanimivo pa je, da imajo očitno velik negativen vpliv tudi občasni manjši prepiri. Lahko bi rekla, da gre za škodljiv vpliv stresa po kapljicah.

Sklepam lahko, da se mladostniku, ki jih doživlja izrazito čustveno, zažrejo v dušo in delujejo razdiralno.

Tabela 43: VZROK PREPIROV IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?			
	Da		Ne	
	Kaj je najpogostejši vzrok prepirov?		Kaj je najpogostejši vzrok prepirov?	
	f	%	f	%
Alkohol	7	25,0	4	30,8
Uživanje drog	1	3,6		
Slabo finančno stanje	9	32,1	1	7,7
Razne laži in prevare	5	17,9	1	7,7
Lenoba	3	10,7	2	15,4
Zapravljanje			1	7,7
Drugo	3	10,7	3	23,1
Brez odgovora			1	7,7
Skupaj	28	100,0	13	100,0

Pojava sta pogojno medsebojno statistično povezana, saj opazovanje povezave med nasilništvom pri mladih in vzroki za prepire v družinah kažejo, da je največkrat razlog slabo finančno stanje, pa laži in prevare, šele potem alkohol.

Tabela 44: BREZPOSELNOST IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?			
	Da		Ne	
	Ali je kateri od staršev brezposeln?		Ali je kateri od staršev brezposeln?	
	f	%	f	%
Oče			1	7,7
Mama	12	42,9	3	23,1
Oba	6	21,4	4	30,8
Nobeden	10	35,7	5	38,5
Skupaj	28	100,0	13	100,0

Med brezposelnostjo staršev (očeta, matere ali obeh) in nasilniškim vedenjem otrok ni statistično pomembne povezave. Edino izjemo vsaj v konkretni skupini anketirancev morda nakazuje brezposelnost matere. Morda bi smeli iskati razlago v njeni večji čustveni prizadetosti, čeprav tudi tega ne morem reči z gotovostjo, dokler ne bi upoštevala še morebitnega dejstva, da je samohranilka.

Tabela 45: PIJAČA V DRUŽINI IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?			
	Da		Ne	
	Ali imate v družini osebo, ki pogosto pije?		Ali imate v družini osebo, ki pogosto pije?	
	f	%	f	%
Oče	8	28,6	3	23,1
Mati	3	10,7	1	7,7
Sestra ali brat	1	3,6		
Nihče ni odvisen od alkohola	16	57,1	9	69,2
Skupaj	28	100,0	13	100,0

Čeprav velja teza, da alkoholizem v družini ustvarja pogoje za nastanek tudi nasilništva, zbrani podatki ne nakazujejo statistično pomembne povezave med spremenljivkama. Ker pa sem ugotovila pomembno povezavo med alkoholizmom in nasilništvom pri mladih, smemo sklepati, da je alkoholizem v družini s pojavom nasilništva pri mladih povezan posredno: preko vzorca obnašanja, kar zadeva pitje.

Tabela 46: BEGAVOST IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?			
	Da		Ne	
	Ali si kdaj zbežal/a od doma?		Ali si kdaj zbežal/a od doma?	
	f	%	f	%
Da	13	46,4	7	53,8
Ne	15	53,6	6	46,2
Skupaj	28	100,0	13	100,0

Ugotavljala sem že, da je med obravnavano populacijo veliko begavčkov (praktično polovica). Povezave med pojavoma ne vidim, kvečjemu bi lahko sklepali, da je nasilje aktiven odgovor na neprijetno stanje in je zato med nasilnimi begavčkov nekaj manj (čeprav razlika pri naši velikosti vzorca ni statistično pomembna).

Razlogi za beg so razvidni iz frekvenčne porazdelitve zgoraj. Naj tu samo omenim, da daleč prednjači nasilje nad prizadetim in daleč zadaj sledi želja po dogodivščinah, ki jo jaz vidim kot posledico sanjarjenja, kar je pa že obrambni mehanizem, torej neke vrste beg pred nevzdržnim stanjem.

Tabela 47: NASILNEŽI O VZROKIH NASILNEGA VEDENJA

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?			
	Da		Ne	
	Kaj je vzrok nasilniškega vedenja?		Kaj je vzrok nasilniškega vedenja?	
	f	%	f	%
Alkohol	1	3,6	2	15,4
Mamila	2	7,1	1	7,7
Slabe razmere, nasilje v družini	1	3,6	2	15,4
Slabo finančno stanje	2	7,1		
Težko otroštvo (nezaželen otrok)	5	17,9	1	7,7
Gledanje nasilja na TV	4	14,3	2	15,4
Imam občutek, da ni drugega izhoda	8	28,6	1	7,7
Drugo	2	7,1	1	7,7
Brez odgovora	3	10,7	3	23,1
Skupaj	28	100	13	100

Med spremenljivkama ni pomembne statistične povezave, zanimivo pa je, kako mladi, ki so že bili nasilni, drugače vidijo vzroke nasilja, kakor mladi, ki te izkušnje nimajo. Nasilneži v alkoholu ne vidijo posebnega razloga, tudi v slabih družinskih razmerah ne, pač pa največ v nemoči (imam občutek, da ni drugega izhoda), težkem otroštvu (nezaželenosti) in, zanimivo, gledanju nasilnih vsebin na TV.

Tabela 48: SPOLNA ZLORABA IN NASILJE

	Ali si kdaj doživel/a spolno nasilje?			
	Da (28)		Ne (13)	
	Si bil/a kdaj udeležen/a v pretepu?		Si bil/a kdaj udeležen/a v pretepu?	
	f	%	f	%
Da	8	66,7	20	69,0
Ne	4	33,3	9	31,0
Skupaj	12	100,0	29	100,0

Povezave spremenljivk: žrtev spolnega nasilja in nasilno ravnanje ne moremo ugotavljati brez upoštevanja spola. Zato spodaj predstavljam še ustrezno križanje.

Tabela 49: ŽRTVE SPOLNEGA NASILJA PO SPOLU

	Ali si kdaj doživel/a spolno nasilje?			
	Da		Ne	
	Spol		Spol	
	f	%	f	%
Ženska	10	83,3	9	31,0
Moški	2	16,7	20	69,0
Skupaj	12	100	29	100

Ko upoštevam še porazdelitev po spolu, postane jasno, da je nasilnega odziva na spolno zlorabo manj, saj so po večini zlorabljene ženske, ki imajo za nasilen odgovor manj možnosti. Statični izračun kaže, da je spolno nasilje doživela dobra polovica anketirank in dva anketiranca. Menim, da statistika ne daje odgovora na dejansko stanje, saj je vprašanje zelo intimno in boleče, zato se je morda nekaj anketirancev odločilo za odgovor ne. Navedeno sklepam na osnovi skupinskih pogovorov z otroki in mladostniki.

Tabela 50: PSIHIČNA ZLORABA IN NASILJE

	Ali si kdaj doživel/a psihično nasilje?			
	Da		Ne	
	Si bil/a kdaj udeležen/a v pretepu?		Si bil/a kdaj udeležen/a v pretepu?	
	f	%	f	%
Da	20	71,4	8	61,5
Ne	8	28,6	5	38,5
Skupaj	28	100,0	13	100,0

Med izpostavljenostjo psihičnemu nasilju in nasilnim vedenjem je statistično pomembna povezava ($H_i^2 = 0,40$). Upoštevaje vse obravnavane podatke, bi celo lahko trdili, da je človeško bitje bolj občutljivo na psihično kakor na fizično nasilje. To na eni strani kaže, kako človek zmore z močjo volje ob fizičnem nasilju kljub vsemu ohranjati ravnovesje, na drugi strani pa nas opozarja, da psihičnemu nasilju kot družba v celoti posvečamo premalo pozornosti in je toleranca zanj izredno visoka, učinki pa veliki.

Tabela 51: MLADOST STARŠEV IN NASILJE

	Ali sta ti kdaj oče ali mati govorila o svojem težkem otroštvu?							
	Da, oče		Da, mati		Da, oba		Se ne spomnim	
	Si bil kdaj udeležen v pretepu?		Si bil kdaj udeležen v pretepu?		Si bil kdaj udeležen v pretepu?		Si bil kdaj udeležen v pretepu?	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Da	2	66,7	5	83,3	8	57,1	13	72,2
Ne	1	33,3	1	16,7	6	42,9	5	27,8
Skupaj	3	100,0	6	100,0	14	100,0	18	100,0

Tudi med pripovedovanjem o težki mladosti staršev, o kateri sta starša govorila svojemu otroku, in otrokovim nasilnim vedenjem je relativno visoka statistična povezava. Zavedam se, da bi za podrobnejšo oceno povezanosti morali bolje poznati posameznikov pomen besede: “težko življenje”, saj o težkem življenju ljudje velikokrat govorimo na splošno, pa pri tem mislimo na trdo delo brez pomoči strojev, na pranje perila na roko ipd., obenem pa si predstavljamo, da so bili ljudje takrat srečnejši in bolj ustaljeni. Zato menim, da na pomen vpliva težkih razmer, ki so jih starši doživljali v mladosti, ne moremo sklepati, v kolikor tega ne preverimo z vsakim anketirancem (in njegovimi starši).

Na slednji dve vprašanji sem dobila skoraj enoznačne odgovore: nasilno vedenje človeku ni vrojeno in nasilnež se lahko spremeni.

4.3 KRIŽNE POVEZAVE - VAROVALNI DEJAVNIKI, KI PREPREČUJEJO ALI KREPIJO NENASILNO VEDENJE

Doslej sem raziskovala vzroke, ki pripomorejo k nastajanju in izražanju nasilnega vedenja pri mladih. Zdaj bom na osnovi v anketi zbranih podatkov skušala to ugotoviti tudi z varovalnimi dejavniki. Najprej moram prikazati dovzetnost za učenje v Mladinskem domu.

Tabela 52: DOVZETNOST UČENJA

UČINEK	Da		Ne	
	f	%	f	%
Prevzeti odgovornost	35	85,4	6	14,6
Ravnati z denarjem	20	48,8	21	51,2
Sožitja z ljudmi	14	34,1	27	65,9
Sprejemati drugačne	24	58,5	17	41,5
Strpnosti in sožitja	19	46,3	22	53,7
Drugo	2	4,9	39	95,1

Podatki kažejo, da je uspeh delavcev v Mladinskem domu nesporen, lahko pa bi bil še boljši.

Tabela 53: STROKOVNA POMOČ IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?			
	Da		Ne	
	Ali ti je v življenju pomagal kak strokovnjak?		Ali ti je v življenju pomagal kak strokovnjak?	
	f	%	f	%
Da, socialna delavka, psihologinja, pedagog na šoli	14	50,0	6	46,2
Da, socialna del. na centru za soc. delo	8	28,6	6	46,2
Ne, nisem iskal/a pomoči pri strokovnjaku	5	17,9	1	7,7
Iskal/a sem pomoč, pa je nisem dobil/a	1	3,6		
Skupaj	28	100,0	13	100,0

Križanje variabel “pomoč strokovnjaka” in “nasilje” ne kaže pomembne statistične povezave. Nimamo osnove za presojo učinkovitosti ter strokovne pomoči, ker bi si morali pred tem poiskati odgovor na hipotetično vprašanje, koliko bi šele bilo nasilja, če pomoči strokovnjakov ne bi bilo. Je pa razveseljivo, da veliko mladih išče strokovno pomoč in da je samo eden med njimi, ki jo je iskal, pa je ni dobil.

Tabela 54: PRIJATELJI IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?			
	Da		Ne	
	Ali si imel v življenju prijatelja/ico, na katerega si se lahko popolnoma zanesel?		Ali si imel v življenju prijatelja/ico, na katerega si se lahko popolnoma zanesel?	
	f	%	f	%
Da, vedno sem imel/a takšno osebo	14	50,0	7	53,8
Občasno sem imel/a takšno osebo	12	42,9	3	23,1
Nikoli nisem imel/a takšne osebe	2	7,1	3	23,1
Skupaj	28	100,0	13	100,0

Križanje variabel ne kaže statistično pomembne povezave.

Proti mojemu pričakovanju rezultati ne kažejo, da bi se mladostniki, ki imajo zaupno osebo, lažje upirali nasilnemu ravnanju, kakor tisti, ki takšne osebe nimajo. Morda stanje pojasnjuje teza, da dobra družba učinkuje pozitivno, slaba pa, nasprotno, negativno.

Tabela 55: PROSTOČASNA DEJAVNOST IN NASILJE

	Si bil kdaj udeležen v pretepu?			
	Da		Ne	
	Ali si član/ica kakega društva, organizacije?		Ali si član/ica kakega društva, organizacije?	
	f	%	f	%
Da se član/ica društva - organizacije	6	21,4	5	38,5
Obiskujem krožek	2	7,1		
Ne, nisem vključen/a nikjer	19	67,9	7	53,8
Brez odgovora	1	3,6	1	7,7
Skupaj	28	100,0	13	100,0

Med spremenljivkama “udeležen v pretepu” in “član društva, glasbene skupine, planincev, skavtov itd.” ni statistično pomembne povezave. Večina nasilnih ni vključena nikjer.

5 SKLEPI

Družina je dejavnik, ki je bistvenega pomena pri oblikovanju vedenjskih vzorcev in odločilno vpliva na razvoj otrokove percepcije in presoje, kaj je prav in kaj ne. Starši otroku z zgledom zasnujejo njegov vrednostni sistem, način izražanja samega sebe, sposobnost za reševanje in premagovanje vsakodnevnih težav in obremenitev. Otrok posredno in neposredno v odnosih s starši in drugimi družinskimi člani dobiva napotke za socialno vedenje za kasnejše samostojno življenje in delo.

Otroci in mladostniki Mladinskega doma Maribor so v domačem okolju živeli v drugačnih pogojih, večinoma so bili vzgojno zanemarjeni, živeli so v socialno nevzpodbudnem okolju.

Križne povezave med posameznimi vprašanji in odgovori govorijo o vplivu družinske klime na pojav nasilništva pri mladostnikih. Tako kot pogosti nasilni prepiri, imajo velik negativen vpliv na otroka oz. mladostnika tudi občasni manjši prepiri.

Sklepam lahko, da se tudi stres po kapljicah, ki ga mladostnik doživlja izrazito čustveno, zažre v njegovo dušo in deluje razdiralno.

Rezultati križne povezave med pogostostjo uživanja alkohola in nasiljem kažejo, da alkohol ni edini dejavnik tveganja. Očitno pa je, da je med tema dvema pojavoma statistično pomembna povezava. Med tistimi, ki redno uživajo alkohol, ni niti enega, ki bi se ne pretepal.

Bivanje v stanovanjski skupini mladim v začetku predstavlja novo težavo, saj se morajo privaditi na novo obliko bivanja. Kakršnakoli že je njihova družina, si večina želi in rada odhaja domov.

Otroci in mladostniki imajo veliko potrebo po druženju z vrstniki. Vrstniki so ponavadi tisti krog ljudi, ki jim mlada oseba zaupa in z njimi preživi velik del svojega prostega časa. Stanovanjska skupina nudi možnost za oblikovanje pristnih odnosov med vrstniki. Živeti v

skupini vrstnikov pomeni, da se naučiš živeti z drugimi. Mlad človek se uči sprejemati tudi samega sebe.

Povezava med druženjem s prijatelji in nasiljem dokazuje, da odsotnost prijateljev ni dejavnik tveganja. Vendar pa družba zasvojenih z mamili in nasilniška klapa, nedvomno vpliva na pojav nasilnega vedenja.

Posebno vlogo pri soočanju s problematiko nasilja v družbi imajo tudi mediji. Verjetno ni naključje, da so najbolj gledani in najbolj brani mediji zlasti tisti, ki prikazujejo največ nasilja. Določeni mediji se premalo zavedajo in napačno uporabljajo svojo vzgojno-izobraževalno in socializacijsko funkcijo, ki jo v določeni meri vsekakor imajo.

Zanimiv je podatek v raziskavi, ki se nanaša na vzroke za nasilniško obnašanje anketiranih. Tisti anketiranci, ki so se v določeni situaciji vedli nasilno, v alkoholu ne vidijo posebnega razloga, tudi v slabih družinskih razmerah ne, pač pa največ v nemoči (*imam občutek, da ni drugega izhoda*), težkem otroštvu (nezaželenosti) in, zanimivo, gledanju nasilnih vsebin na TV.

Na nasilje mladih oseb je potrebno gledati v kontekstu celotne družbe. Preventivno delovanje na področju nasilja je zahtevno, saj je potrebno delovati v zelo široki sferi, ki pokriva tako življenje v družini, druženje z vrstniki, vzgojo, šolski sistem, preživljanje prostega časa itd.

Pomembno je, da se že kot družba opredelimo za ničelno toleranco do nasilja, saj bomo le na ta način zgled mlademu človeku, da bo zmožel odrasti v odgovorno odraslo in reševati težave in konfliktne situacije s pogovorom in na miroljuben način.

6 PREDLOGI

- Starši so tisti, ki imajo najpomembnejšo vlogo pri vzgoji otroka. Kadar družina in starši te vloge ne zmorejo, nujno potrebujejo podporo in pomoč, pri čemer socialne delavke in delavci (na področju socialnega varstva, šolstva, zdravstva) lahko odigrajo pomembno vlogo. Potrebno je izvajati izobraževanja, namenjena družini, ter jim posredovati znanje o razvoju neučinkovitega vedenja, z vsemi dejavniki tveganja. Poudariti je potrebno, kakšna je predvsem varovalna vloga staršev pri tem.
- Družina mora imeti podporo širšega družbenega okolja. Pri tem mislim predvsem na podporo države v smislu povečanja možnosti za usklajevanje delovnih in družinskih obveznosti (spodbuditi večjo prilagodljivost delovnega časa), zagotavljanja ustreznega in učinkovitega sistema socialnega varstva ter ustrezne in vzpodbudne plačne politike.
- V sodelovanju med CSD, javnimi zavodi in nevladnimi organizacijami, je potrebno nuditi staršem potrebno pomoč in podporo z ustanavljanjem skupin staršev za samopomoč. Aktivno vključevanje socialnih delavcev na vseh sektorjih je pomembno, saj imajo tesen stik z družino in njenimi člani.
- Usposobiti je potrebno animatorje in motivatorje, ki bi z uličnim delom pritegnili mlade z ulic k sodelovanju in kreativnem ustvarjanju. Vlogo socialnega dela vidim predvsem v delovanju v primarnem življenjskem okolju mladih, ne v instituciji; jasno opredeljeni cilji socialno-vzgojnih akcij, ukrepov in posegov, ki so praviloma naravnani na izboljšanje kakovosti življenja mladostnikov; gre za metodo dela, ki določa pogostost, način in obliko stikov med uličnimi socialnimi delavci in mladostniki.
- V kontekstu socialnega dela z družino je potrebno otroku oz. mladostniku, ki je nameščen v stanovanjsko skupino, nuditi varen prostor, kjer se bo počutil sprejetega in spoštovanega.

- Otroku oz. mladostniku je potrebno glede na njegovo starost jasno povedati, da za nasilje, ki ga je doživljal v matični družini, ni kriv. Korak za korakom je potrebno vzpodbujati njegovo samospoštovanje in samozavest, da bo zmožni odrasti v neodvisno osebo.
- Vzgojitelji morajo otroka oz. mladostnika ob svojem strokovnem znanju in usposobljenosti vzgajati tudi z lastnim zgledom.
- Znotraj stanovanjske skupine je potrebno krepiti medsebojno spoštovanje, zaupanje in toleranco do drugačnosti. Z organiziranjem delavnic na temo kulture nenasilne komunikacije, strpnosti ipd. bi lahko veliko prispevali k varovalnim dejavnikom.
- Kolikor je le mogoče, organizirati delavnice, kjer bodo lahko otroci oz. mladostniki govorili o svojih stiskah in dvomih, saj se bodo na ta način učili poslušanja, empatije in ubesedovanja čustvenih doživetij.
- Jasno in nedvoumno je potrebno poudariti, da se je možno na nasilje odzvati tudi z nenasiljem in mladim omogočiti varen kontekst, v katerem se bodo lahko učili takšnega vedenja.
- Otroka oz. mladostnika je potrebno vzpodbujati, da bo spregovoril o svojem počutju v skupini, svojih pričakovanjih, željah
- Starše otrok, ki živijo v stanovanjskih skupinah je potrebno čim večkrat povabiti v ustanovo in jih seznanjati z delom, vzgojo, napredkom in počutjem otroka. Čutiti se morajo udeleženi in kot pomembne ključne osebe za otroka.

7 LITERATURA

- Bajec, Anton. 1994. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS.
- Bitenc, Mateja. 1999. *Nasilje med vrstniki*. Ljubljana: FDV.
- Blagojevič, Gordana. 2000. *Vpliv okolja na pojav prestopništva* (diplomsko delo). Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Bučar-Ručman, Aleš. 2004. *Nasilje in mladi*. Novo mesto: Klub mladinski kulturni center.
- Čačinovič Vogrinčič, Gabi. 1998. *Psihologija družine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Čačinovi Vogrinčič, Gabi. 1992. *Psihodinamski procesi v družinski skupini*. Ljubljana: Advance.
- Dekleva, Bojan. 2002. Mladi v urbanem okolju in nasilje. V: Gorazd Meško (ured.), *Vizije slovenske kriminologije*. Ljubljana: VPVŠ.
- Derganc, Sabina. 2004. *Prosti čas mladih*. Ljubljana: Salve, Društvo Mladinski ceh (Žepna akademija).
- Erjavec, Karmen, Zala Volčič. 1999. *Moč in nemoč televizije*. Ljubljana: Rokus.
- Erjavec, Karmen, Zala Volčič. 1999. *Odraščanje z mediji*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Erjavec, Karmen, Zala Volčič. 1999. *Zbornik raziskav o medijskih vplivih na otroke*. Ljubljana: Zavod za odprto družbo in Fakulteta za družbene vede.
- Filipčič, Katja. 2002. *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex.

- Glasser, William. 1998. *Teorija izbire. Nova psihologija osebne svobode*. Radovljica: TOP.
- Globočnik, Melita. 1996. *Nasilniško obnašanje mladih* (magistrsko delo). Ljubljana: FDV.
- Gostečnik, Christian. 1999. *Srečal sem svojo družino*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Gostečnik, Christian, Marinka Pahole in Mirko Ružič. 2000. *Biti mladostnikom starši*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Jeriček, Helena. 2000. Ali mediji res vplivajo? *Vzgoja* 8, 2000: 8.
- Kristan, Silvo. 1992. Vzgoja za prosti čas sistemsko ni vgrajena v naš vzgojno-izobraževalni sistem. V: Liana Kalčina-Srhom (ured.), *Prosti čas mladih*. Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Kuhar, Roman, Peter Guzelj, Aleš Drolc in Katja Zabukovec. 1999. *O nasilju: priročnik za usposabljanje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
- Lampe, Ana, Andrej Krivec, Blaž Osrajnik, Tomaž Pršin, Katja Berčič, Lovro Peterlin, Metka Cejan, Tanja Subotič in Uroš Zorko. 2002. *Šolsko nasilje* (raziskovalna naloga). Ljubljana: FDV.
- Lisec, Martin. 2004. Vzgoja – alternativa nasilju. V: Andrej Anžič, Gorazd Meško, Jože Plazar (ured.), *Mladoletniško nasilje: zbornik*. Ljubljana: MNZ.
- Maturana, Humberto R., Francisco J. Varela. 1998. *Drevo spoznanja*. Ljubljana: Studia Humanitatis.

- Mecin Čeplak, Metka. 2000. Šola ter zgodbe o (pre)velikih pričakovanjih in izgubljenih iluzijah. V: Mirjana Ule (ured.), *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Aristej.
- Mikuš Kos, Anica. 1997. Psihosocialni vidiki trpinčenja otrok. V: Pavle Kornhauser (ured.), *Trpinčenje otrok*. Ljubljana: Meridiana.
- Musek, Janek. 1995. *Ljubezen, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy.
- Mušič, Tatjana. 2004. Mladoletniška kriminaliteta. V: Andrej Anžič, Gorazd Meško, Jože Plazar (ured.), *Mladoletniško nasilje: zbornik*. Ljubljana: MNZ.
- Petrovec, Dragan. 2003. *Mediji in nasilje – obseg in vpliv nasilja v medijih v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Pušnik, Mojca. 1999. *Vrstniško nasilje v šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Raičević, Ljubo. 2004. Psihosocialna preventiva psihodinamični koncept preventive. V: Andrej Anžič, Gorazd Meško, Jože Plazar (ured.), *Mladoletniško nasilje: zbornik*. Ljubljana: MNZ.
- Renner, Tanja. 2000. Ranljivost, mladi in zasebno okolje. V: Mirjana Ule (ured.), *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Aristej.
- Shapiro, Laurence E. 2003. *Ščepec preventive. Kako preprečimo težave, preden se sploh pojavijo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Skinner, Robin, John Cleese. 1994. *Družine in kako v njih preživeti*. Ljubljana: Tangram.
- Šinkovec, Silvo. 2003. *Samozavest in samopodoba*. Interno gradivo Društva zaupni telefon Samarijan.

- Štirn, Mateja. 2004. *Otroci in nasilje v družini*. Študijsko grdivo Društva za nenasilno komunikacijo.
- Šugman Bohinc, Lea. 1998. Epistemologija socialnega dela II. *Socialno delo* 37, 6:410-421.
- Tomori, Martina. 1998. Tvegano vedenje v adolescenci. V: Martina Tomori, Siniša Stiković (ured.), *Dejavniki tveganja pri slovenskih srednješolcih*. Ljubljana: Psihiatrična klinika.
- Tomori, Martina. 2000. *Prestopniško in odklonilno vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje*. Ljubljana: Bonex.
- Ule, Mirjana. 2000. *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Aristej.
- Velic, Irena. 2004. Obravnava mladoletnikov s kaznivimi dejanji na CSD Ljubljana Šiška. V: Andrej Anžič, Gorazd Meško, Jože Plazar (ured.), *Mladoletniško nasilje: zbornik*. Ljubljana: MNZ.
- Žagar, Anja. 2001. Spolne zlorabe – vedno manj tabu tema; pogovor s Katjo Bašič, predsednico združenja proti spolnemu nasilju. *Parlamentarec št. 3*, let. VI.
- Žužul, Miomir. 1989. *Agresivno ponašanje: Psihologijska analiza*. Zagreb: RZ RK SSOH.

Internetni viri:

- http://www2.arnes.si/-opoljanelj1/zumer_klemencic.htm, 26. 9. 2007.
- <http://home.amis.net/oskapela/starsi/index.html>, 26. 9. 2007.
- <http://www.mladinski-dom-mb.si/>, 26. 9. 2007.

8 POVZETEK

Diplomska naloga obravnava varovalne dejavnike in dejavnike tveganja, ki so najpogostejši vzrok za pojav nasilja v družini.

Naloga v teoretičnem delu zajema štiri najpogostejše dejavnike, tako varovalne kot tudi dejavnike tveganja za mladega človeka, kot vzrok za pojav nasilja ali varovanje pred njim, in sicer: družino, vrstnike, šolo in medije.

Naloga vsebuje empirično raziskavo, ki je bila opravljena na osnovi anketnega vprašalnika, sestavljenega iz štirih delov: splošni del, družinske razmere, preživljanje prostega časa in nasilje.

Anketo je izpolnjevalo 41 otrok in mladostnikov Mladinskega doma Maribor.

Rezultati raziskave kažejo prisotnost družinskih dejavnikov tveganja, ki generirajo, spodbujajo in stopnjujejo nasilje. Med mladimi, ki redno uživajo alkohol, ni niti enega, ki ne bi bil nasilen, iz ločenih zakonov prihaja bistveno več nasilnih (10:1), ločeno življenje in ovdovelost pomenita večjo izpostavljenost nasilništvu.

Razen pogostih nasilnih prepirov imajo očitno velik negativen vpliv na otroka oziroma mladostnika tudi občasni manjši prepiri. Lahko bi rekla, da gre za škodljiv vpliv stresa po kapljicah. Skleпам lahko, da se mladostniku, ki jih doživlja izrazito čustveno, zažrejo v dušo in delujejo razdiralno.

V raziskavi se je kot najpogostejši vzrok nasilnega vedenja anketiranih pokazal občutek nemoči, brezizhodnosti (*imam občutek, da ni drugega izhoda*).

Rezultati kažejo, da je uspeh delavcev v Mladinskem domu nesporen, saj je večina anketiranih pritrdilno navedla, česa so se naučili v Mladinskem domu: prevzeti odgovornost, ravnati z denarjem, sprejeti drugačne.

Raziskava pokaže pomen varovalnih dejavnikov, in sicer v kolikšni meri je lahko odrasla oseba ali vrstnik otroku oz. mladostniku v krizni situaciji v pomoč.

9 PRILOGE

ANKETA

Dragi mladi prijatelj, prijateljica!

Končujem študij na Fakulteti za socialno delo. Samo še diplomsko nalogo moram napisati, pa bom končala. Tega pa ne morem brez tvoje pomoči. Zato te prijazno prosim za uslugo.

Pred tabo je nekaj listov z vprašanji. Prosim te, vsako vprašanje pozorno preberi in odgovori nanj tako, da boš obkrožil/a zaporedno številko pred odgovorom, ki se ti zdi najbližje resnici.

Moram posebej naglasiti, da me prav nič ne zanima, kdo od vas je odgovoril na ta vprašanja.

Zato se na polo nikar ne podpisuj. Jaz bom vaše odgovore na posamezna vprašanja prebrala in statistično obdelala.

Prav prisrčna hvala!

Violeta Gradišnik

1. SPLOŠNI DEL - SOCIODEMOGRAFSKI PODATKI

1. Spol:

- 1) ženska
- 2) moški

2. Starost:

Napiši letnico rojstva

3. Iz katerega okolja prihajaš?

- 1) mestnega
- 2) primestnega
- 3) vaškega

4. Katere šole si končal/a?

- 1) nedokončana osnovna šola
- 2) dokončana osnovna šola
- 3) poklicna šola
- 4) srednja šola

5. Število članov tvoje družine?

- 1) v družini sva dva: mama in jaz
- 2) dva: oče in jaz
- 3) trije: mama, oče in jaz
- 4) štirje: mama, oče, jaz in brat (ali sestra)
- 5) drugo (napiši kaj)

2. PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA

6. Ali uživaš alkohol in kako pogosto?

- 1) ne uživam alkohola
- 2) le redkokdaj (do štirikrat na leto – ob praznikih)
- 3) tu in tam (približno enkrat na mesec)
- 4) kar redno (od enkrat na mesec do enkrat tedensko)
- 5) redno (večkrat na teden)

7. Si kadilec/ka?

- 1) da, reden
- 2) da, občasen (samo kdaj pa kdaj v družbi)
- 3) ne

8. Ali si poskusil/a kakšno prepovedano tršo drogo?

- 1) da (katero, napiši):
- 2) ne

9. Ali imaš prijatelje, s katerimi se v prostem času redno družiš?

- 1) ne, nimam prijateljev in ne zahajam v družbo
- 2) da, imam družbo prijateljev, skupaj hodimo v kino, na športne prireditve, na sprehod
- 3) da, imam družbo prijateljev, skupaj gremo na pijačo (pijemo alkohol do opijanja)
- 4) da, imam družbo prijateljev, ki uživajo mamila
- 5) s prijatelji smo klapa, ki se nas druge klape bojijo

3. DRUŽINSKE RAZMERE

10. Ali sta tvoja starša poročena ali ločena?

- 1) poročena
- 2) ločena
- 3) živita v izvenzakonski skupnosti
- 4) ne živita skupaj (samohranilka, samohranilec)
- 5) ovdovela
- 6) mama / oče je poročen/a drugič / tretjič

11. Izobrazba staršev (označi s križcem)

mama

oče

- 1) nedokončana osnovna šola
- 2) končana osnovna šola
- 3) poklicna šola
- 4) srednja šola
- 5) visoka /univerzitetna
- 6) magisterij
- 7) doktorat

12. Kako bi opisal/a svoje družinske razmere?

- 1) normalne (zelo redki, manjši prepiri)
- 2) občasni manjši prepiri
- 3) pogosti prepiri
- 4) občasni nasilni prepiri (vpitje, zmerjanje, udarci)
- 5) pogosti nasilni prepiri (vpitje, zmerjanje, udarci)
- 6) vsakodnevni prepiri

13. Kateri je najpogostejši vzrok preprirov?

- 1) alkohol
- 2) uživanje drog
- 3) slabo finančno stanje
- 4) razne laži, prevare
- 5) lenoba
- 6) zapravljanje
- 7) drugo

14. Kdo ponavadi izzove prepire?

- 1) mama
- 2) oče
- 3) brat
- 4) sestra
- 5) jaz
- 6) nekdo drug (navedi kdo)

15. Ali je kdo od staršev brezposeln?

- 1) da, oče
- 2) da, mama
- 3) oba
- 4) ne

16. Ali imate v družini osebo, ki pogosto pije?

- 1) oče
- 2) mati
- 3) sestra ali brat
- 4) jaz
- 5) nihče ne pije pogosto (ni odvisen od alkohola)

17. Ali si kdaj zbežal/a od doma?

- 1) da, (kolikokrat)
- 2) ne

18. Kaj je bil vzrok temu?

- 1) nasilje med očetom in mamo
- 2) nasilje nad menoj (pretepanje, spolno nasilje, psihično nasilje - zmerjanje, poniževanje, zanemarjanje)
- 3) alkohol
- 4) pogosti prepiri
- 5) težave, ki jih imam v šoli
- 6) želja po dogodivščinah

7) drugo (kaj)

4. NASILJE

19. Ali si že bil/a kdaj žrtev napada na ulici?

- 1) da
- 2) ne

20. Ali si že kdaj bil/a udeležen/a v pretepu?

- 1) da
- 2) ne

21. Če si imel/a izkušnjo nasilja med vrstniki, kaj misliš, da je vzrok za tvoje nasilniško vedenje?

- 1) alkohol
- 2) mamila
- 3) slabe razmere, nasilje v družini
- 4) slabo finančno stanje
- 5) težko otroštvo, kot otrok nisem bil zaželen in še danes me ne marajo
- 6) nasilje na TV
- 7) imam občutek, da ni drugega izhoda
- 8) drugo

22. Ali si kdaj doživel/a t. i. spolno nasilje (posilstvo, otipavanje, nagovarjanje...)?

- 1) da, in sicer
- 2) ne

23. Ali si kdaj doživel/a t. i. psihično trpinčenje (žalitev, poniževanje, ignoriranje, grožnje...)?

- 1) da, in sicer
- 2) ne

24. Ali se spominjaš, da bi ti kdaj oče ali mati govorila o svojem težkem otroštvu?

- 1) da, oče
- 2) da, mati
- 3) da, oba
- 4) se ne spominjam

25. Ali misliš, da se nasilno vedenje podeduje in ga ima človek v krvi?

- 1) da
- 2) ne

26. Ali misliš, da se človek, ki je bil nekoč nasilen, lahko spremeni?

- 1) da
- 2) ne

- 27. Ali meniš, da se v Mladinskem domu naučiš dovolj o življenju in ti bo to v pomoč, ko boš dom zapustil/a? (možnih je več odgovorov)**
- 1) da, ker sem se naučil/a prevzeti odgovornost
 - 2) da, ker sem se naučil/a ravnati z denarjem
 - 3) da, ker sem se naučil/a živeti v sožitju z ljudmi
 - 4) da, ker sem se naučil/a pogovarjati in sprejemati drugače misleče ljudi
 - 5) da, ker sem se naučil/a biti strpen/a in čuteč/a do drugih ljudi
 - 6) drugo (navedi)
 - 7) ne
- 28. Ali ti je v življenju pomagal kakšen strokovnjak ?**
- 1) da, socialna delavka, (psihologinja, pedagoginja) na šoli
 - 2) da, socialna delavka na Centru za socialno delo
 - 3) ne, nisem iskal/a pomoči pri strokovnjaku
 - 4) iskal/a sem pomoč pri strokovnjaku, a je nisem dobil/a
- 29. Ali si imel/a v življenju prijatelja/ico (tudi teto, strica, dedka, babico), osebo, na katero si se lahko popolnoma zanesel/a?**
- 1) DA, vedno sem imel/a takšno osebo
 - 2) OBČASNO sem imel/a takšno osebo
 - 3) NIKOLI nisem imel/a pravih prijateljev, nobene takšne osebe
- 30. Odgovori samo, če si imel takšno osebo vedno ali občasno.
Ali si se v stiski (ob prepirih doma, ob slabi oceni, ob grožnji sošolcev, ob drugi priliki, ko ti je bilo hudo) zatekel/a k tej osebi?**
- 1) da, sem se zatekel/a
 - 2) ne, nikoli se nisem zatekel/a
- 31. Če si odgovoril/a z da, ali ti je bilo potem lažje?**
- 1) da, odleglo mi je
 - 2) ne, nič mi ni pomagalo
- 32. Če si odgovoril/a z ne, zakaj se nisi zatekel k tej osebi?**
- 1) ker me je bilo sram
 - 2) ker me je bilo strah, da bo povedala drugim
 - 3) ker nisem upal/a, da bo kaj pomagalo
 - 4) drugo
- 33. Ali si član/ica kakega društva ali organizacije (tabornikov, skavtov, planincev, itd.), glasbene skupine, obiskuješ kakšen krožek?**
- 1) da, sem član/ica društva, organizacije (napiši katerega)
 - 2) sem član/ica glasbene skupine
 - 3) obiskujem krožek (napiši katerega)
 - 4) ne, nobenega

34. Ali se redno ukvarjaš s kakšnim športom, glasbeno dejavnostjo, plesom, ipd.?

1) da, z/s

2) ne

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Violeta GRADIŠNIK, vpisana na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu 2003/ 2004 kot izredna študentka izjavljam, da sem diplomsko nalogo z naslovom Varovalni dejavniki in dejavniki tveganja za pojav nasilja v družini napisala samostojno s korektnim navajanjem virov ob pomoči mentorice doc. dr. Lee Šugman Bohinc.

Ljubljana, december 2007